

Takalo Hanna-Kaija

TAITEESTA TULEVAISUUTEEN

Taidekasvatus lapsen ja nuoren psykologisen kehityksen tukena

TAITEESTA TULEVAISUUTEEN

Taidekasvatus lapsen ja nuoren psykologisen kehityksen tukena

Takalo Hanna-Kaija
Opinnäytetyö
Lukukausi 2015- 2016
Tanssinopettajan koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Tanssinopettaja, Showtanssi

Tekijä: Takalo Hanna-Kaija

Opinnäytetyön nimi: Taiteesta tulevaisuuteen- taidekasvatus lapsen ja nuoren psykologisen kehityksen tukena

Työn ohjaaja: Anssi Kirkonpelto ja Petri Hoppu

Työn valmistumislukukausi- ja vuosi: Kevät 2016

Sivumäärä: 59 + 10

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa omat empiiriset kokemukset ja havainnot ohjasivat vahvasti tätä työtä. Oma henkilökohtainen kokemusmaailmani oli koko ajan läsnä. Omia kokemuksiani ja havaintojani pohjasin teoreettiseen tietokirjallisuuteen.

Tutkin työssäni, kuinka taidekasvatuksella voidaan tukea lapsen ja nuoren tervettä itsetunnon ja identiteetin kehitystä. Teoriapohjana olen käyttänyt kehityspsykologian sekä oppimisen teorioita ja niiden merkitystä lapsen ja nuoren kehityksessä, taidekasvatuksen merkitystä perusopetuksessa ja mitä tanssi on psykologisesta näkökulmasta.

Vuonna 2015 toteutin kyselyn kahdelletoista ihmiselle. Vastaajista kolme oli minun tanssioppilaani äitejä, neljä minun tanssioppilastani ja yhteensä kuusi opettajaa peruskoulussa ja lukiossa. Kysymykset käsitelivät opinnäytetyön edellä mainittuja teorioita.

Minun taidekäsitöksessäni taito ei ole vain ulkoa päin opittua taitoa vaan ihmisen sisältä, omasta persoonasta kehittyvä taito. Vaikka tanssi onkin oma taiteentalani, käsitelen taidetta kokonaisvaltaisesti ja sen merkitystä lapsen ja nuoren kehitykselle.

Kyselyn perusteella keskeinen tulos oli, että opettajat ja vanhemmat kaipaisivat lisää taide- ja taitoaineita peruskouluun tukemaan lapsen yksilöllistä kehitystä ja oppimista. Tällä edesautettaisiin lapsen ja nuoren terveen itsetunnon ja identiteetin kehitystä.

Asiasanat: taidekasvatus, psykologia, identiteetti, emotio, oppiminen, kehityspsykologia, vuorovaikutus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Dance Teacher Education, Option of Show Dance

Author: Hanna-Kaija Takalo

Title of thesis: From Art to the Future. How art education supports psychological development in children and young adults

Supervisors: Anssi Kirkonpelto and Petri Hoppu

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016

Number of pages: 59 +10

The starting point of this thesis was my own personal experiences combined with scientific literature. It is studied how art may support health, self-esteem and development of identity in children and young adults. This thesis applies developmental psychology, the meaning of developmental psychology and art education in comprehensive schools as well as investigating what dance is psychologically. In addition to the theoretical study and categorizing my own personal experiences, a questionnaire was sent to twelve people. Three mothers of my dance students, four of my dance students and six comprehensive school teachers replied the questionnaire. The questions covered the previously mentioned developmental psychology theories.

According to my art conception, dance can give so much more. My idea of dance, art is not only an ability learned from the outside but a development of one's inner self that a person displays through his or her dance skills. Although dance is my major, art is comprehensively dealt with also other art forms and their meaning for the development of identity and self-confidence.

According to the results, teachers and parents want more art subjects to comprehensive schools. They experience that art subjects support children's individual development and learning. This would support children's and young adults' health, self-esteem and development of identity.

Keywords: art education, psychological, identity, emotion, learning, psychological development, interaction

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	7
3	KÄSITTEET	8
3.1	Taidekasvatus	8
3.2	Psykologisen tutkimuksen kenttä ja kehityspsykologia	9
3.3	Oppimisprosessi	11
3.4	Psykomotoriikka	13
4	KEHITYSPSYKOLOGIAN NÄKÖKULMA	15
4.1	Kehityspsykologian teoriat	15
4.2	Psykomotoriikan teoria	17
4.3	Taiteen vaikutus kehittyviin osa-alueisiin	18
5	TAIDEKASVATUS PERUSOPETUKSESSA	21
5.1	Kehityspsykologisen tiedon merkitys perusopetuksessa	21
5.2	Taiteen merkitys lapsen identiteetin kehitykselle	23
5.3	Vuorovaikutus taidekasvatuksessa	26
5.4	Myötätunto ja empatia taidekasvatuksessa	28
5.5	MUKAVA hanke	29
6	TANSSITAITEEN NÄKÖKULMA PSYKOLOGISIIN HAVANTOIHIN	31
6.1	Ihmisen kokemusmaailma tanssitaiteen näkökulmasta	31
6.2	Emootiot tanssitaiteen näkökulmasta	34
6.3	Ihmisen psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus	35
7	AINEISTON KÄSITTELY JA TUTKIMUSTULOKSET	37
7.1	Opettajien kyselyn yhteenveto	37
7.2	Vanhempien kyselyn yhteenveto	43
7.3	Tutkimuksen päätelmät	49
8	POHDINTA	54
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni käsittelen tanssia ja taidetta psykologisista lähtökohdista. Opinnäytetyöni lähtökohtana on hyvin pitkälti oma kokemukseni, jota pohjaan tietokirjallisuuteen. Tutkin, miten taiteella voidaan vaikuttaa lapsen ja nuoren itsetunnon kasvuun ja terveen identiteetin kehitykseen. Opinnäytetyöni aihe oli minulle selkeä, sillä olen kiinnostunut psykologiasta ja taiteen merkityksestä ihmisen kehitykselle. Idea lähti puhtaasti omista lähtökohdistani. Itse olen kehollinen ihminen ja minulla on oppimisvaikeutena lukihäiriö. Olen aikuisiällä tehnyt kovasti töitä sen eteen, että olen oppinut luottamaan itseeni ja ennen kaikkea uskomaan itseeni. Tanssi on ollut iso osa omaa eheytymistäni. Näin ollen oma kokemusmaailmani ja havaintoni ohjaavat vahvasti opinnäytetyötäni.

Oma tanssikäsitykseni ei ole puhtaasti tanssitaiteellinen, vaan koen, että tanssi antaa paljon enemmän. Tanssi- ja taidekäsitykseni eivät ole vain ulkoapäin saneltuja taitoja, vaan ihmisestä itsestään ja hänen omista lähtökohdistaan rakentuvia taitoja. Toki ulkoapäin tulevalle informaatiolle on paikkansa, mutta siltikin oppiminen, havainnot ja kokemukset käydään ihmisen sisäisessä maailmassa. Opinnäytetyössäni käsittelen kokonaisvaltaisesti taidetta. Pohjaan siinä kaikkiin taiteenaloihin, en vain tanssitaiteeseen, vaikka se oma taiteen alani onkin.

Analyttisenä ihmisenä, ohjasin opinnäytetyöni vahvasti tieteelliseen ja teoreettiseen katsontakanan suuntaan. Psykologia on intohimoni tanssin lisäksi ja siksi oli luontevaa yhdistää nämä kaksi teemaa toisiinsa. Haluan ymmärtää, mitä tanssi on antanut minulle psykologisesti, sillä se on maannuttanut minut. Tanssin ammattiopinnot aloitin seitsemän vuotta sitten ja harppaus on ollut niin henkisesti kuin taidollisestikin. Sen mitä itse olen saanut tanssitaiteelta, haluan ehdottomasti jakaa muiden kanssa. Uskon vahvasti siihen, että jokaisella ihmisellä on jokin vahvuus ja lahjakkuus. Ihmisen tulee vain itse löytää se, sillä kukaan ei heidän puolestaan sitä löydä, mutta ohjata taideopettajat voivat. Uskon myös vahvasti siihen, että mikäli yksilöt löytäisivät omat vahvuutensa, voisi yhteiskunta paljon paremmin. Tämän ideologian pohjalta minulle selkeytyi opinnäytetyöni rakenne.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Oma empiirinen havaintokokemukseni on vaikuttanut työhön, ja henkilökohtainen kokemusmaailmani on koko ajan läsnä tätä työtä tehdessäni. Pohjaan mielipiteeni omiin kokemuksiini tiedosta, jota käsittelen tässä tutkimuksessa. Tutkimuksessa olen lähestynyt tanssikasvatusta ja kehityspsykologiaa kolmesta eri näkökulmasta.

Tutkielman ensimmäisessä luvussa tutkin kehityspsykologisia näkökulmia. Tässä käsittelen kolmea eri kehitysteoriaa: 1. psykoseksuaalisen kehityksen teoriaa ja psykoanalyysin, 2. kognitiivisen kehityksen teorian, 3. elämänkaaripsykologian kehitysteorian. Nämä teoriat ovat vahvasti vaikuttaneet psykologian kenttään. Näitä teorioita on kuitenkin kyseenalaistettu eikä niitä sellaisenaan ole otettu käyttöön. Psykomotoriikan teorian halusin ottaa mukaan, sillä tämä teoria pohjaa omaan arvomaailmaani tanssikasvattajana. Opinnäytetyöni myöhemmissä luvuissa kehityspsykologinen ja psykomotorinen näkökulma ovat koko ajan läsnä, ja ne pohjautuvat näihin neljään teoriaan.

Tutkimuksen toisessa luvussa käsittelen taidekasvatusta koulujärjestelmässä. Tutkimuksen lähtökohtana ovat kehitysteorioiden merkitys koulujärjestelmässä sekä taiteen, vuorovaikutuksen ja empatian vaikutus taidekasvatuksessa. Tämän tutkimusosan loppuksi esittelen MUKAVA hankkeen, jolla voidaan toteuttaa taidekasvatus koulujärjestelmässä.

Tutkimuksen kolmannessa luvussa käsittelen tanssitaiteen näkökulmia psykologian havaintoihin. Tutkimuksessa perehdytään ihmisen kokemus- ja elämysmaailman syntyyn. Tutkin sitä miten emootiot vaikuttavat kehossa sekä miten tanssija käyttää emootioitaan esimerkiksi valmistuessaan esiintymiseen. Lopuksi käsittelen sitä, miten ihminen on psyko-fyysis-sosiaalinen kokonaisuus.

Opinnäytetyötäni varten tein lomakekyselyn, jonka aineiston käsittelen luvussa 7. Kyselyyn osallistui viisi opettajaa, kolme oppilaani äitiä ja neljä oppilastani. Tutkimuksen yhteenveto käsitellään anonymisti. Tutkimuskysymyksen käsittelevät kunkin osa-alueen aiheita.

1. Miten taide vaikuttaa kehitysteorioissa esiteltyihin kehittyviin osa-alueisiin?
2. Miten taidekasvatus tukee yhteiskunnallisesti yksilöä?
3. Mitä tanssi on psykologisista lähtökohdista?

3 KÄSITTEET

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyössäni käytettäviä käsitteitä. Nämä käsitteet ovat läsnä koko raportin ja tutkimuksen läpi. Alaluvuissa esittelen taidekasvatuksen käsitettä sekä taiteen ja kasvatuksen käsitteitä. Seuraavassa alaluvussa käsittelen psykologian ja kehityspsykologian termin syntyä ja historiaa. Viimeisessä alaluvussa esittelen, mitä on psykomotoriikka.

3.1 Taidekasvatus

Taidekasvatus sisältää taiteen ja kasvatuksen. Näkemykseni mukaan se on taiteen jakamista, kokemista ja tekemistä. Taidekasvatuksella tuetaan lapsen ja nuoren taiteellista kehitystä. Sillä tuetaan lapsen ja nuoren identiteetin kehitystä ja se antaa mahdollisuuksia lapsen ja nuoren oppia kuuntelemaan omaa sisäistä ääntään. Taidekasvatus mahdollistaa onnistumisen kokemuksia ja tukee ihmisyyden kasvussa. Taidekasvatus kasvattaa yhteisöllisyyteen ja tukee yksilöä kehittymään yhteiskunnan jäseneksi.

Mitä taidekasvatus todella on? Kaikessa ihmisen keskeisessä vuorovaikutuksessa taide on oleellinen osa kulttuuria ja sen elementit ovat läsnä aina. Taidekasvatuksen pyrkimykset eivät ole lasten ja nuorten kohdalla välttämättä elämänuraan tai ammatinvalintaan suuntaavia tavoitteita. Jokaisella lapsella ja nuorella tulisi olla oikeus taidekasvatukselliseen kokemukseen. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6). Kari Uusikylä kirjoittaa Taiteen ja leikin lumous kannustamaan aktiiviseen ja kannustavaan vuorovaikutussuhteeseen. Tällaisessa vuorovaikutussuhteessa lapsia kannustetaan itseilmaisuun ja kunnioitetaan lapsen mielipiteitä ja ideoita (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 11). Hän kirjoittaa siitä miten taidekasvatuksella on suuri merkitys lapsen ja nuoren luovuuden ja kasvun edistäjänä. Lapsilla on synnynnäinen kyky elää hetkessä ja olla luovia. Luovuus on mahdollista kaikille, kun siihen annetaan mahdollisuus lapsena eivätkä vanhemmat ja opettajat tapa luovuutta. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 12,14.) Eeva Anttila kirjoittaa kirjassaan Tanssin aika, että kasvatus on persoonallisen ilmaisuvoiman kehittämistä. Kokemusperäinen oppiminen, persoonallisuuden kokonaisvaltaisuuden huomioiminen ja mahdollisuus omaehtoiseen toimintaan ovat peruslähtökohdat kaikelle kasvatukselle. (Anttila 1994, 10)

Taide on uuden etsimistä, jokaisen ihmisen sisältä tulevaa luovuutta ja hetkessä syntyvää. Se on tunteita, ajatusta, mielenmaailmaa. Se on vuorovaikutuksen, ilmaisun ja ajattelun erityistä aluetta.

Taide on mielikuvien ja tunteiden kieltä. (Rankanen, Hentinen & Mantere 2007, 9.) Taiteessa mahdollistuu kriittinen itsereflektio aistimuksellisten ja ruumiillisten kokemusten myötä. Nämä tuottavat positiivisia elämyksiä ja niin sanottua itsekokemuksellista heräämistä (Alanne 2014, 113).

Taidetta on monen tyyppistä, eikä ole mielestäni väärää tapaa tehdä taiteita. Tekniikoita voi toteuttaa niin sanotusti väärin, mutta taide on aina ihmisen sisäsyntyinen tuotos, eikä se voi olla väärin tuotettu. Taidetta syntyy, mikäli ihminen itse tuntee tuottavansa taidetta. Koska taide on ihmisen luovaa tuotosta, tunteiden ja intuitioiden tuottamaa, voi se joskus tuntua katsojan silmissä järjenvastaiselta. Taide liikuttaa myös katsojaa tunteiden ja intuitiivisuuden tasolla. Ihmisen tuottaessa teoksen jää se elämään katsojan tulkinnoissa. On katsojan vastuulla, miten hän kuuntelee omaa sisäistä ääntään. Myös katsojalla on valta tulkita, onko kyseessä taide vai ei.

Kasvatus on sitä toimintaa, millä tavalla aikuinen vaikuttaa lapseen. Kasvattajalla on lapsesta vastuu. Yhtenä tavoitteena on kuitenkin, että lapsi ottaa itsestään vastuun ja kasvaa osaksi yhteiskuntaa. (Mannerheimin lastensuojelu liitto viitattu, 9.1.2016.) Näkemykseni mukaan kasvatus on käytännönläheistä ja vuorovaikutteista toimintaa, jolla ohjataan lapsen tai nuoren toimintaa ja kehitystä. Kasvatuksella voidaan vaikuttaa paljon kehittyvään lapseen ja nuoreen. Kasvattaja toimii kasvatuksessaan omista lähtökohdistaan ja omasta arvomaailmastaan. Kasvattajan rooli on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja ohjata lasta elämän haasteissa. Kasvattaja ei ole vain staattisessa tilassa, vaan kasvattajan rooli on koko ajan kehittyvä. Kasvattaja kasvaa ja kehittyi itsekin koko ajan kasvattajan roolissaan.

3.2 Psykologisen tutkimuksen kenttä ja kehityspsykologia

Ihmisen psykologisen tutkimuksen kenttä on suhteellisen nuori. Psykologia itsenäisenä tieteenä 1800 luvulle asti oli osa filosofiaa, ja siihen vaikuttivat kovasti teologia, luonnontieteet ja lääketiede. Psykologia terminä tulee kreikan kielestä psykhe (sielu) ja logos (oppia) eli oppia mielestä. Vielä 1940 luvulla lukion oppiaineena psykologia oli nimellä sieluoppi, 1960 luvulla oppiaine oli sielutiede. Uskontoväritteisyyden vuoksi sielu-sana jäi vieraaksi ja psykologia terminä jäi elämään. Psykologia tutkii yksilön toimintaa. Erilaisten tutkimusten ja teorioiden pohjalta siten voidaan tarjota tietoa, joka auttaa ymmärtämään ihmisen toimintaa ja käyttäytymistapoja. (Vilkkö-Riihelä 1999, 17).

Kehityspsykologiassa tutkitaan ihmisen elämänkaarta ja ihmisen psyykkistä kehitystä eri ikäkausina. Ihmisen kehitys on monisyinen, monipolvinen ja varsin monimuotoinen tapahtumakulku. Kehityspsykologia kattaa koko psykologisten ilmiöiden kirjon emotionaalista (tunteet) ja kognitiivista (tiedonkäsittely) perusmekanismeista toimintaan yhteisöissä ja monimutkaiseen sosiaaliseen käyttäytymiseen. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 10.) Pääpaino kehityspsykologian tutkimuksessa on yksilön kehityksessä eli ontogeneesissä. Tutkimuskenttä on tällöin ihmisen eliniän kattavassa kehityksessä. Itsenäisiä tutkimusalueita kehityspsykologiassa on lapsi- ja nuorisopsykologia, kasvatopsykologia, aikuisiän psykologia ja vanhenemisen ilmiöiden tutkiminen eli gerontologia. (Vilkko-Riihelä 1999, 186.)

Lapsen psykologisen tutkimuksen historia on varsin lyhyt. Vielä 1700-luvulla lapsia pidettiin pieninä aikuisina ja heiltä vaadittiin aikuismaista käytöstä. Lasta saatettiin rankaista yhtä ankarasti kuin aikuista, jos lapsi käyttäytyi eri tavalla kuin aikuinen. Lapsi saatettiin myös tuomita mielenvikaiseksi. Kasvatuskysymyksiä ja lapsen erilaisuutta alkoivat pohtia valistusaikana suuret filosofit Voltaire 1694—1778) ja Rousseau (1712—1778). (Vilkko-Riihelä 1999, 184.) Lapsen asema alkoi hitaasti muuttua 1800-luvulla yhteiskunnallisten muutosten, teollistumisen ja kaupungistumisen myötä. Lapset toimivat kotitalousorjina, he tekivät pitkää päivää pelloilla ja tehtaissa ja vain varakkaiden lasten asema parani. Euroopan maissa muun muassa oppivelvollisuuden yleistymisen myötä lasten asema parani huomattavasti 1900-luvulla. Kyseisellä vuosikymmenellä ovat kehittyneet lapsen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten toimintojen ja ympäristöolojen tutkiminen. (Vilkko-Riihelä 1999, 184.) Kehittyneissä läntisissä teollisuusmaissa joudutaan kantamaan huolta lyhenevästä lapsuudesta ja nuorten psyykkisestä pahoinvoinnista. Aikuismaailman ongelmat – sekä viihdemaailma kohtaavat lapsen liian varhaisessa vaiheessa. Lapsella ei ole psyykkisiä valmiuksia kohdata muun muassa seksiä ja väkivaltaa ja näin ollen lasten ja nuorten ahdistus ja pahoinvointi lisääntyvät. (Vilkko-Riihelä 1999, 184.)

Erilaiset tapahtumasarjat ja monet eri elämänvaiheet vaikuttavat psyykkiseen kehitykseen, joka on jatkuva prosessi. Myös fysiologiset, neuraaliset ja hormonaaliset tekijät vaikuttavat sekä toiminnallinen palaute, sosiaalinen yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ympäristö vaikuttavat psyykkiseen kehitykseen. (Nurmi 2006, 10.) Vanhemmuudella on myös suuri merkitys lapsen psyykkiseen kehitykseen. Lapsilla on luonnostaan kova aikuisen huomion näkö, mutta nykyisessä hektisessä maailmassa vanhemmuus on kadonnut eivätkä vanhemmat ehkä osaa tai jaksaa olla lapsiensa kanssa. On esitetty monia näkemyksiä ja teorioita siihen, mikä merkitys varhaisilla kokemuksilla on myöhempään elämään. Varmaa on se, että kaikki ihmisen elämänsä aikana kohtaamat asiat ja tilanteet

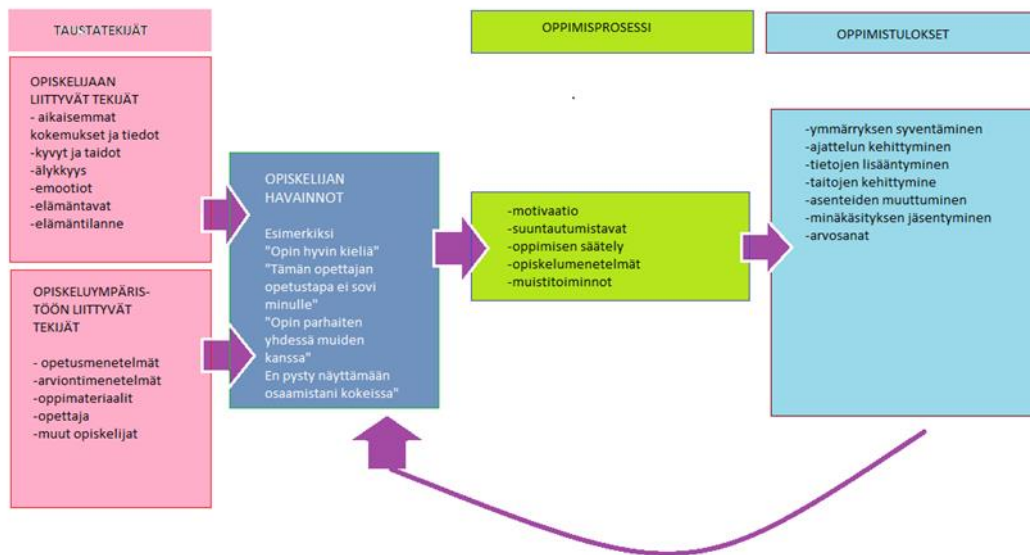
ovat merkityksellisiä. Merkitys voi olla negatiivinen, positiivinen tai myös korvaava. Lapsesta ei synny automaattisesti häiriikköä, vaikka lapsuudessa olisi traumaattisia kokemuksia, huonoa kohtelua tai vanhempien päihdeongelmaa. Lapsi saattaa selvitä hyvin, vaikka lapsuus olisikin huono, jos hänellä on yksikin pysyvä ihmissuhde, johon luottaa. (Vilkkö-Riihelä 1999, 185.)

3.3 Oppimisprosessi

Tässä opinnäytetyössä oppiminen on keskeisessä osassa. Kaikkien näkökulmien pohjalla on oppimisprosessi, joten avaan tähän mitä oppimisprosessi on. Oppimisen kautta opitaan uusia taitoja. Kognitiiviset eli tiedonkäsittelyyn liittyvät taidot, motoriset taidot, sosiaaliset taidot, vuorovaikutukselliset sekä asenteet, motiivit ja tunteet ovat niitä taitoja, joita ihminen oppii koko ajan ympäristöstään ja itsestään. (Peltomaa, Mattila, Ahokas, Apponen, Hedman, Hongisto, Rytönen & Seitola 2014, 106). Ihmisten välinen vuorovaikutus, itsearviointi ja henkilökohtainen toimiminen, harrastukset sekä työssä käyminen edesauttavat oppimista. Oppimista on tarkoituksellista tai tahatonta mikä tarkoittaa sitä, että oppiminen tapahtuu joko tiedostaen tai tiedostamatta. (Karrasch 2011, 79.) Oppimisen taustatekijöiksi määritellään kaksi eri osa-aluetta, jotka ovat opiskelijaan itseensä liittyviä ja opiskeluympäristöön liittyviä osatekijöitä (Karrasch 2011, 82). Oppimisen perusedellytyksiä ovat muun muassa riittävä unen saanti ja ravinto sekä elämäntilanne. Tärkeimpiä tekijöitä kuitenkin ovat aikaisemmin hankitut tiedot, taidot ja kokemukset. Aikaisemmin hankittu osaaminen vahvistaa uuden oppimista, sillä ihminen tulkitsee aina uutta tietoa aikaisemmalta pohjalta. (Karrasch 2011, 82). Oppimisen suhteen ihmiset ovat yksilöitä ja opimme eri osa-alueita eri tahtiin. Motoriset taidot ovat esimerkiksi sellaisia taitoja, joissa yksilölliset erot voivat näkyä huomasti. Näin ollen on muistettava taidekasvattajana antaa riittävää tukea ja aikaa yksilölle kehittyä ja omaksua asioita. Esimerkiksi tanssintunnilla lapsen oppiessa uuden taidon, ottaa hän sen ahkeraan käyttöön. Tällöin hän syvennä edellä opittua ja hienomotoriikka kehittyä sekä aivojen hermosoluverkko tiheenee. Hermoston ja lihaksiston kypsyys vaikuttaa motoristen taitojen kehitysjärjestykseen (Peltomaa 2014, 108).

Yksilön omat vahvuudet ja lahjakkuudet vaikuttavat huomattavasti oppimiseen. Silti lahjakkuudet eivät määrää oppimista, vaikka usein niin luullaan. Lahjakkuudet voivat ilmetä esimerkiksi kielellisenä lahjakkuuksina enemmän kuin matemaattisena lahjakkuutena. Sosiaalisissa tilanteissa toiset voivat olla kyvykkäämpiä kuin toiset, ja joillakin voi olla erityistaipumuksia ilmaisuun tai kädentaitoihin. Ihmisellä ei kuitenkaan tarvitse olla huippulahjakkuutta, jotta hän voisi oppia, sillä ihmisellä on rajattomat mahdollisuudet oppia uusia taitoja. (Karrasch 2011, 82.)

Oma kokemukseni on, että emootioiden ollessa mukana oppimisprosessissa ne voivat joko hidastaa tai tukea oppimista. Mikäli teini-ikäinen riitelee vanhempien tai seurustelukumppanin kanssa, tämä voi vaikuttaa oppimiseen. Ryhmällä, jossa oppiminen tapahtuu, on myös todella suuri merkitys oppimisprosessille.

Kuvio 1. Oppimisprosessin osatekijät (Karrasch 211, 81)

Kuviossa 1 esitetään oppimisprosessin osatekijät. Oppimisprosessiin vaikuttavat esimerkiksi aikaisemmat kokemukset ja tiedot sekä emootiot. Opiskelija tekee havaintoja näiden taustatekijöiden pohjalta. Mikäli oppimiskokemus on ollut hyvä ja toimiva, opiskelija tekee oppimisestaan havainnon, opin hyvin ja olen taitava. Tämä taas vaikuttaa oppimisprosessiin myönteisesti ja opiskelija motivoituu. Myönteinen oppimisprosessi ja motivaatio auttavat myös muistitoimintoissa. Tästä seuraa positiiviset oppimistulokset sekä ymmärryksen syventyminen. (Karrasch 211, 81)

Oman kokemukseni mukaan, jos ryhmädynamiikassa on painostava ja kilpailuhenkinen tunnelma, voi herkempi oppija kokea ahdistusta ympäristöstään. Opettajalla tulee olla taitoa rakentaa ryhmästä luotettava, jotta oppimisympäristö toimisi mahdollisimman hyvänä pohjana kaikille oppijoille. Oppimiseen vaikuttavat myös opetus- ja arviointimenetelmät. Ihminen on psyko- fyysinen kokonaisuus, toimii mieli ja keho yhteistyössä, eli emootiot ovat läsnä kaiken aikaa. Mikäli ihminen jännittää suoritusta, saa se kehossa aikaan muutoksia. Ihmisestä voi joskus tuntua siltä, että hän ali-suoriutuu totaalaisesti esimerkiksi koetilanteessa.

Tutkimuksien mukaan monipuolisten opetus- ja opiskelumenetelmien avulla saavutetaan parhaita tuloksia. Oppimismenetelmillä on suuri vaikutus oppijan omaan pystyvyydentunteeseen. Jos haasteet tukevat lapsen tai nuoren herkkyyuskautta, saadaan hyviä tuloksia aikaan ja pystyvyyden tunne vahvistuu ja kehittyy. (Karrasch 2011,83.) Mielestäni opetus- ja opiskelumenetelmien tulee olla monipuolisia, joten tästäkin syystä tulisi taideaineita olla perusopetuksessa huomattavasti enemmän. Kehollinen oppiminen tukee esimerkiksi matemaattista ajattelua, mikä edesauttaa lasta tai nuorta, jolla sillä saralla on ongelmia.

Oman näkemykseni mukaan, oppiminen on hyvin laaja käsite sekä todella tärkeä työkalu tunnistettavaksi taidekasvattajalle. Ihminen oppii parhaiten sillä, että hän oppii tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehitettävät alueensa. Ihminen kasvattaa itsetuntoa hyvien kokemuksen ja palautteen kautta, joten kehitettävät alueet eivät saa korostua liikaa, mutta ne on hyvä tiedostaa. Siksi on tärkeää, että opitaan näkemään yksilön omat oppimistyyli. Mielenkiintoista yhteiskunnassamme on se, että pedagogiassa on tunnistettu erilaisia oppimistyyliä, mutta silti peruskoulujen perusopetus on hyvin opettajälhtöistä.

Pienten lasten kohdalla on hyvin tärkeää, että he pääsevät liikkumaan ja leikkimään monipuolisesti, jotta heidän kestävyyskuntonsa, luustonsa ja lihaksensa pääsevät kehittymään. Lisäksi he harjoittelevat kaverisuhteiden muodostamista ja ylläpitämistä. Ennen kaikkea leikkiessään he harjoittelevat sosiaalisia taitoja, jotta he oppivat toisen näkökulman huomioimisen ja tunteiden säätelyn taitoja. (Jaakkola, Liukkonen & Sääkslahti 2000, 212.)

3.4 Psykomotoriikka

Psykomotoriikka on käsite psyykeen ja motoristen toimintojen toiminnallisesta kokonaisuudesta. Se on psyykeen ja motoriikan tiivistä yhteistyötä. Psykomotoriikka on Keski-Euroopasta lähtöisin oleva pedagoginen ja terapeuttinen konsepti, jossa hyödynnetään psyykkisiä ja motorisia vuorovaikutusprosesseja. Suhdetta pyritään rakentamaan liikunnan avulla lapsen tai aikuiseen luottamuksen kautta ja vaikutetaan positiivisesti oppijan psyykkiseen hyvinvointiin sekä tukeaan kokonaisvaltaista kehitystä. (Zimmer 2011, 19.) Sana ”psyko” kuvaa havaintoa, kokemusta, emotionaalisuutta ja ajattelua. Motoriikka terminä tarkoittaa ihmisen osittain tahdonalaista liikkeiden hallintakykyä, reagointikykyä, tasapainoa ja tiettyä liikkeen sisäistä rytmiä. Se on myös ihmisen kes-

keinen tiedonsaantikeino. Motoriikan avulla ihminen tutkii ympäristöään, katselee, koskee, käsittelee ja ennen kaikkea kokee. (Aitio. 2012. 59.) Psykomotoriikan käsitteen juuret ovat 1900-vuosikauden vaihteessa. Näkemystä käytetään vielä nykyäänkin osittain psykologian kentällä muun muassa kognitiivisissa vaikutuksissa ja suuntauksissa ihmisen motoriseen toimintaan. Psykomotoriikka kuvaa kokonaisvaltaista kehollista, fyysismotorista ja psyykkistä prosessia. Mitään liikunnallista toimintaa ei ole olemassakaan ilman psyykkisiä ja emotionaalisia prosesseja. Tässä menetelmässä liikuntaa ei arvioida suoritusten eikä urheilullisista näkökulmista, vaan tavoite on tukea liikunnan avulla ihmisen kokonaisvaltaista persoonallisuutta. Liikunta on ihmiselle olennainen ja merkittävä ilmaisumuoto. Näin ollen voidaan nähdä ja ymmärtää psykomotoriikka spesifinä näkemyksenä ihmisen kehityksessä. (Zimmer 2011, 18-19.)

Lapsille ja nuorille saumatonta yhteistyötä ovat liikunta, kokemus, ajattelu ja tunteiden toiminnot. Nämä toiminnot ovat vuorovaikutusprosesseja. (Zimmer 2011, 19.) Psykomotoriikka on havainnointia, oppimista ja yhdessä liikkumista. Sen avulla kehittyvät ihmisen itseluottamus, vuorovaikutustaidot ja käsitys ympäröivästä maailmasta. Psykomotoriikan harjoitteisiin kuuluvat laaja-alaiset havainnot ja sensomotoriset harjoitteet, liikuntaleikit ja pelit, musiikki ja tanssiharjoitteet, erilaiset pantomiimi, sirkus- ja akrobatiaharjoitteet sekä erilaiset välineet. Psykomotoriikkaa ei ole ympäristösidonnaista vaan harjoitteita voidaan toteuttaa missä tahansa ympäristössä. (Suomen psykomotoriikkayhdistys ry 2010, viitattu 19.10.2015.)

4 KEHITYSPSYKOLOGIAN NÄKÖKULMA

Tässä luvussa käsittelen kehityspsykologiaa ja sen merkittäviä teorioita. Sigmund Freud (1856–1939) oli itävaltalainen lääkäri ja tutkija, joka tutki lapsen seksuaalista kehitystä ja myöhemmin kehitti psykoanalyysin, jonka pohjalta on kehittynyt muun muassa psykoterapia. Jean Piaget (1896–1980) oli Sveitsiläinen biologi ja psykologi, joka tutki ja kehitti kognitiivisen kehitysteorian (opinnot internetix, viitattu 27.9.2015). Erik H. Erikson (1902–1994) oli Saksalais-syntyinen psykologi, joka tutki kehityspsykologiaa. Hänen teorioihin kuuluu elämänskaaripsykologiateoria. Hänen teorioiden mukaan jokaisessa elämän vaiheessa on joitakin tiettyjä oleellisia kriisejä, joita ihminen joutuu kohtamaan ja ratkomaan elämänskaarensa aikana. (opinnot.internetix, viitattu 11.10.2015.) Lisäksi esittelen tarkemmin psykomotorisen teorian. Motologian kehittäjänä pidetään saksalaista diplomi liikunnanopettajaa Ernst Johnny Kiphardia (1923–2010). (Zimmer 2011, 10)

4.1 Kehityspsykologian teoriat

Sigmund Freud korosti varhaislapsuuden merkitystä ihmisen kehitykselle. Freud tutki oppimisen eri vaihteita psykoseksuaalisen kehitys vaihejaon mukaan. Tämän kehitysjaon mukaan latenssivaiheessa (6–12 vuotias) leikki ja toverisuhteet tulevat mielihyvän lähteiksi ja sukupuoliuus on toisijaista. Oppiminen on tehokasta, ja siitä saa mielihyvätunnetta. (opinnot.internetix, viitattu 27.9.2015). Mielestäni tämä vaihe on siis otollisin aika oppimiselle sekä itsensä kehittämiseksi. Tässä kehitysvaiheessa on erityisen tärkeää tukea lapsen omanarvon kehityksen tunnetta.

Freud korosti myös sitä, että varhaislapsuuden kokemukset ovat merkityksellisiä koko loppuelämän perustana. Edellä mainittu näkemys on yksi Freudin kehittämän psykoanalyysin perusta. Hänen teorian mukaan varhaislapsuuden traumaattiset kokemukset jäävät tiedostamattomaan psyyken osa-alueeseen ja laukaisevat sieltä psyykkisiä häiriöitä ja ahdistusta. (Vilkko-Riihelä 1999, 185.) Oman käsitykseni mukaan, ei todellakaan ole yhdentekevää, mitkä ovat kokemukset lapsen ja nuoren omasta oppimisestaan ja miten he kokevat yhteiskunnan paineet. Freudin teoriassa on kuitenkin osa-alueita, joita on vahvasti kyseenalaistettu. (Vilkko-Riihelä 1999, 185.)

Jean Piaget kehitti kognitiivisen kehitysteorian. Hän tarkkaili lasten toimintaa ja huomasi, että samanikäiset lapset tekevät usein samatyypisiä päätelmiä. Näin ollen hän kiinnostui ihmisen ajattelusta ja lasten päättelytaidoista. (opinnot.internetix, viitattu 27.9.2015). Kognitiivisen kehityksen teoria on Piaget'n kehittämä teoria, joka kuvaa lapsen ajattelun vaiheita. Teorian mukaan ajattelun vaiheita ovat tiedon vastaanottaminen ja tiedon käsittely. Tiedon vastaanottamisen keskeisiä sisältöjä ovat tarkkavaisuus ja havainnot. Tiedon käsittelyn keskeisiä sisältöjä ovat ajattelu ja kieli sekä tiedon varastointi, jota ovat oppiminen ja muisti. (Jyväskylän yliopisto, viitattu 11.10.2015.)

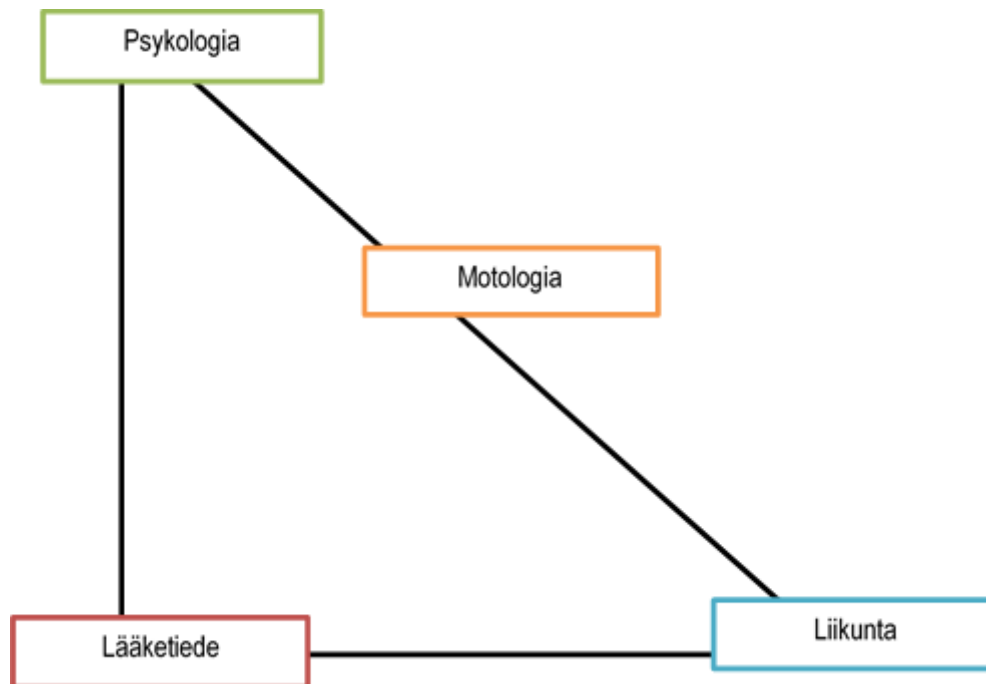
Lapsen ajattelu kehittyy vaiheittain. Piaget'n mukaansa siirtyminen tapahtuu vaiheesta toiseen kaikilla samassa järjestyksessä, vaikka siirtymäiät vaihtelisivatkin. (Jyväskylän yliopisto, viitattu 11.10.2015). Lapsen siirtyessä ajattelussaan vaiheesta toiseen aikaisemman ajattelun kautta opitut asiat eivät katoa, vaan kulkevat rinta rinnan kehittyvien ajatusmallien kanssa. Piaget'n mukaan lapsi oppii ohjaamaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa aktiivista toimintaansa. Piaget puhui teoriasaan skeemoista. Skeemat liittyvät kaikkeen toimintaan: syömiseen, liikkumiseen, esineiden käsittelyyn ja kieleen. (Vilkkö-Riihelä 1999, 2010.)

Sisäiset mallit eli skeemat suuntaavat lapsen ajattelua. Skeemat kehittyvät assimilaation ja akkomodaation välityksellä. Näin ollen uusi informaatio sulautuu olemassa olevaan skeemaan ja korvaa vanhan skeeman. Piaget'n teoriaa on kuitenkin kritisoitu tiukan vaiheittaisuuden vuoksi. Nykyisin ei ajatella niin tiukan normin mukaan, vaan yksilöiden suurien erojen vuoksi rajojen ja siirtymien ajatellaan liukuvan vaiheesta toiseen. (Jyväskylän yliopisto, viitattu 11.10.2015).

Erik Erikson loi psykososiaalisten kriisien teorian eli tunnetuimman elämänkaaripsykologian kehitysteorian. Teorian mukaan ihmisen jokaisessa elämänvaiheessa on joitain tiettyjä ja oleellisia kriisejä, joita ihminen joutuu ratkomaan. Ihmisen kehittyessä ihmisen tulee ratkaista kriisit ennen seuraavaa kriisiä, sillä ratkaisemattomat kriisit jäävät haittamaan tai estävät myöhempien kriisien ratkaisua. Tämän kehitysteorian mukaan kehitystehtävänä on ehyen identiteetin rakentaminen. (opinnot.internetix.fi, viitattu 17.11.2015.) Eriksonin teorian mukaan nuoruus on tärkein vaihe identiteetin rakentamisessa. Hänen mukaansa kehitystehtävät ja kriisitilanteiden ratkaisu olivat isoja osatekijöitä identiteetin vaiheittaiselle kehitykselle. (Jyväskylän yliopisto, viitattu 18.10.2015.)

4.2 Psykomotoriikan teoria

Psykomotoriikka on Keski- Euroopassa kehittynyt uusi tieteenhaara, motologia eli liikkumistiede (1923–2010). Tieteenmuoto on neuro- ja sensomotorista kehitystä sekä yksilöllistä ja sosiaalista psykomotorista käyttäytymistä tutkivaa tieteenhaaraa. Tieteenhaara tutkii ihmisen liikuntaan liittyviä pulmia psykologiseen, pedagogiseen ja lääketieteeseen pohjautuen. (Autio 2012, 58.)

Kuvio 2. Motologian mallikaaviosta voidaan nähdä, miten se jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen (Autio 2012, 58)

Kiphardia teki yhteistyötä nuorisopsykiatri Hünnekens kanssa. He yhdessä tekivät havainnon lasten ja nuorten psykiatrisessa sairaalassa siitä, että kuinka liikunnalla on myönteiset vaikutukset psyykkisiin toimintoihin. Nämä havainnot olivat lähtökohtana siihen, että lasten psyykkiset toiminnot ilmenivät, ulospäin suuntautuvassa liikuntakäyttäytymisessään. Tämän havainnon perusteella psykomotoriikka symboloi terminä parhaiten. Charlotte Pfeiffer ja Mimi Scheiblaueer toivat psykomotoriikkaan musikaalis-rytmisen kasvatuksen ja Maria Montessor toi siihen aistikasvatuksen. Samoihin aikoihin otettiin käyttöön myös trampoliini edistämään liikunnallista ja koordinaatiota edistävänä välineenä. (Zimmer 2011, 16.) Kommunikaatiokyvyn ja ihmisen toiminnan perustana nähdään liikunnan vaikutus. Näin ollen motorisen oppimisprosessin aikana persoonallisuus pääsee kehittymään tasapainoisesti. (Autio 2012, 59.)

Psykoterapeuttiset menetelmät painottuvat enemmän emootioihin, sielunelämään sekä psyyken ympärille, kun taas lääketiede ja siihen perustuvat terapiat, esimerkiksi fysioterapia, perustuu enemmän tuki- ja liikuntaelimestön häiriöihin. Psykomotoriikassa on vuorovaikutuksessa liikunnan, käyttäytymisen, havaintokyvyn ja sisäisen minä kokemuksen välillä. Psykomotorisen menetelmän päätavoite on siis lapsen kokonaisvaltainen persoonallisuuden kasvu, jossa liikunta on keskeisessä osassa. (Zimmer 2011, 20.)

Psykomotoriikan osa-alueita ovat kehotuntemus sekä minä kokemus, jonka keskeisiä sisältöjä ovat muun muassa keho psyykkisen kokemuksen peilinä ja oman persoonan hyväksyminen. Näihin sisältöihin kuuluu vahvasti omasta kehosta saadut kokemukset, havainnot sekä aistikokemukset, jotka muokkaavat kehotietoisuutta ja oman kehon hyväksymistä. Keskeisiä sisältöjä ovat myös sosiaaliset kokemukset, joihin kuuluu muun muassa toisten ihmiset kanssa kommunikointi, ja toisten ihmisten läheisyyden ja etäisyyden kokeminen. Materiaalitekemukset, jotka kehittävät tasapainoa, painovoimaa ja vastuksesta saatuja kokemuksia sekä tilaan, ympäristöön ja välineisiin liittyviin kokemuksiin. (Zimmer 2011, 20.)

Sisällöllisillä osa-alueilla ja ryhmäkokemusten avulla tuetaan ja edistetään lapsen omatoimisuutta, joka inspiroisi omaehtoiseen toimintaan. Psykomotoriikassa etusijalla on lapsen elämys- ja kokemuspainotteinen liikuntatarjonta, jotta lapsi kokee tuntevansa itsensä tärkeäksi ja arvokkaaksi ryhmän jäseneksi. Ennen kaikkea psykomotoriikassa tuetaan lapsen positiivisen minäkäsityksen rakentamista ja lapsen kokemusta pystyä itse ja olla kykenevä. (Zimmer 2011, 20–21.)

4.3 Taiteen vaikutus kehittyviin osa-alueisiin

Tässä alaluvussa käyn läpi edellä käytyjen teorioiden osa-alueita taiteen näkökulmasta. Miten lapsen ja nuoren identiteetin kehitystä voidaan tukea taidekasvatuksella. Edellisessä luvussa esitetty psykomotoriikan teoria pysyy mukana tässä näkökulmassa. Psykomotoriikka on metodina juuri se, millä voidaan tukea lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista identiteetin kasvua ja rakentaa heidän maailmankuvaansa.

Freudin esittämän persoonallisuusteorian mukaan ihmisen identiteetti kehittyy käsi kädessä kognitiivisen kehityksen kanssa. Identiteetin kehitykseen vaikuttavat myös paljon ympäristön palaute ja

kohtaaminen lapsen kanssa. (Vilkko-Riihelä 1999, 185.) Näin ollen Piaget'n teoria kognitiivisesta kehityksestä on paikallaan tuoda esille. Piaget'n mukaan kognitiivisia toimintoja ovat tarkkaavaisuus ja havainnot, ajattelu ja kieli, oppiminen ja muisti. Näiden toimintojen kautta lapsi siis rakentaa ja laajentaa omaa näkemystään itsestään ja identiteetistään. (Jyväskylän yliopisto, viitattu 18.10.2015.) Taiteella voidaan tukea lapsen identiteettistä kehitystä, sillä taiteessa on paljon voimavaroja. Taide tulee aina lapsen omista lähtökohdista, eikä sitä voida tehdä väärin. Piaget'n mukaan leikki-ikäisellä on hyvin vahva mielikuvitus ja lapsen omat havainnot määräävät ajattelua, joten taiteella voidaan tukea paljonkin lapsen kehittyvää puolta.

Mielestäni nyky-yhteiskunnassamme on se ongelma, että tietotekniikka on liian suuressa roolissa arkeamme. Se syö lasten mahdollisuuksia kartuttaen omaa kokemusmaailmaansa. Eriksonin teoriassa tuodaan esille se, että lapsen omat kokemukset ovat hyvin tärkeitä tasapainoisen aloitekyvyn kehitykselle. Mikäli lapselle ei luoda mahdollisuuksia siihen, että hän pääsee toteuttamaan itseään omista lähtökohdistaan, joka on lapsen kuvitteellinen maailma. On siinä riski, että lapselle kehittyy huono itsetunto tai se voi jäädä kehittymättä kokonaan. (opinnot.internetix.fi. viitattu 17.11.2015.) Tämän teorian varjolla minun on ainakin pakko pysähtyä miettimään, voiko tässä olla syy nyky-yhteiskuntamme nuorison pahoinvointiin.

Eriksonin teoriassa pikkulapsi-ikässä motoriikan kehitys on vahvaa (opinnot.internetix.fi. viitattu 17.11.2015). Tässä teoriassa korostetaan liikunnan merkitystä, joten tanssitaide muotona on pikkulapsi-ikäiselle todella hyvä harjoitusmuoto. Tässä harjoitusmuodossa lapsi pääsee toteuttamaan vahvaa mielikuvitustaan ja luovuuttaan sekä saa samalla motoriseen kehitykseen tukea. Opetuksen tulee olla lapsilähtöistä, kunnioittaa lapsen omaa kuvitteellista maailmaa ja rikastuttaa sitä. Lapsi suhteutuu uuden oppimiseen emootioiden tasolla. Lapsen kuvitteellinen maailma voi olla hyvin emotionaalis sidonnainen, joten kasvattajan tulee ohjata emotionaaleja ja selvittää, mistä on kyse, jos lasta ahdistaa tai pelottaa. Tässäkin suhteessa taide on oiva työväline kohdata lapsen kanssa erilaisia emootioita.

Kaikki edellä mainitut teoriat korostavat vuorovaikutuksen merkitystä lapsen tasapainoiselle identiteetin kehitykselle. Taide on lapselle sisätuottoista, lapsi pääsee vuoropuheluun itsensä kanssa, ja tämä kehittää lapsen sisäistä maailmaa. Näin ollen taiteella on suuri merkitys lapsen omien henkilökohtaisten rajojen rakentumisen kannalta. Lapsi rakentaa oman kokemusmaailmansa kautta moraali- ja eettisyyskäsitteistään. Nämä käsitteet taas ovat sidonnaisia lapsen identiteetin ja lapsen ja nuoren tuleviin vuorovaikutustaitoihin ja maailmankatsomukseen.

Piaget'n teorian mukaan lapsen laaja-alaisempi ajattelu ja ajantaju kehittyvät kouluiässä. (Jyväskylän yliopisto, viitattu 20.10.2015.) Freudin ja Eriksonin teoriat korostavat oppimisen merkitystä kouluiässä. Freudin teoriassa tuodaan esille vielä leikki ja toverisuhteet. (Vilko-Riihelä 1999, 185.) Lapsi suhtautuu aina oppimiseen ja tovereihinsa tunteiden tasolla, ja taiteella tuetaan lapsen mielikuvitusmaailman kautta tulevaa emotionaalista käsitystä. Tällä herkkyyksikaudella voidaan tukea lapsen identiteetin kasvua kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja siihen, että taiteesta voisi tulla elämäntapa. Lapsen älykyys ja muisti kehittyvät itsereflektion kautta, ja ennen kaikkea lapsen ajattelu laaja-alautuu. Taiteen, leikin ja tovereiden kautta lapsi laajentaa omaa maailmankuvaansa ja avaruudellista hahmottamista.

Mikäli lapsella on aktiivista taidetoimintaa, puberteetti-ikään tultaessa nuoren ajattelu vapautuu ja maailmankuva kasvaa entisestään. Näiden teorioiden mukaan juuri puberteetti-ikä on identiteetti-kehityksen otollisinta aikaa. Tällä kehityskaudella ominaista on itsekriittisyys, ja taiteella voidaan tukea nuoren minäkuvan laaja-alaista näkemystä. Jotta nuori uskaltaisi luottaa omiin näkemyksiinsä ja mielipiteisiinsä, on tärkeää antaa nuorelle siihen mahdollisuuksia taideryhmien kautta. Juuri puberteetti-ikä on tärkein kehitysvaihe siihen, miten nuori asettuu yhteiskuntaan. Tuleeko hänestä yhteiskunnalle tuottoista yksilö vai tuleeko hänestä yhteiskunnalle taakka.

5 TAIDEKASVATUS PERUSOPETUKSESSA

Edellisessä luvussa esittelin neljä eri teoriaa, joihin pohjaan seuraavan luvun. Tässä luvussa pohdin, miten taiteella voitaisiin tukea yhteiskunnallisesti yksilöä ensisijaisesti lapsen ja nuoren näkökulmasta. Ensimmäisessä luvussa otan esille kehityspsykologian tiedon merkitystä koulujärjestelmässä. Käsittelen luvussa muun muassa koulu-uupumusta ja sen ehkäiseviä tekijöitä. Toisessa luvussa käsittelen, sitä kuinka taiteellisella vuorovaikutuksella voidaan tukea lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kehitystä ja kuinka taiteella voidaan tukea yksilöitä, joilla on oppimisvaikeuksia. Lopuksi esittelen MUKAVA hankkeen, jolla voidaan edistää taiteen opetusta peruskouluissa.

5.1 Kehityspsykologisen tiedon merkitys perusopetuksessa

Tutkimukset ovat lähes yhtä mieltä siitä, että tasapainoinen ja turvallinen lapsuus antaa todennäköisesti myös tasapainoisen aikuisuuden. Ollessani yliopistolla kehityspsykologian kurssilla otti luennoitsija Kiema (luento, 30.8.2014) kantaa siihen, että Suomessa ilmenee huolestuttavan paljon nuorisoa koskevia ongelmia, vaikka maassamme on runsaasti koulutettuja kasvatustieteen professoreja ja ammattilaisia. Tämä herätti mielenkiintoisen keskustelun luennoitsijan ja opiskelijoiden välille, keskustelun yhteenvedollinen päätelmä tuli luennoitsijan puolelta: Tieteellinen tieto ja asiantuntemus eivät realisoitu yhteiskunnassamme. Näin ollen kaiken kattava tutkimustieto jää vain ammattilaisille eikä tule tavallisten kasvattajien tietoisuuteen. Tämä on sinänsä sääli, sillä meillä on yhteiskunnassamme paljon niin sanottua hiljaista tietoa. Kehityspsykologian tietoa tarvitsevat muidenkin alojen ammattilaiset kuin psykologian ammattilaiset. Se on erittäin tärkeää ja hyödyllistä myös muun muassa koulutusalan ja sosiaalialan ammattilaisille sekä yhteiskunnan eri sektoreiden suunnittelusta ja päätöksenteosta vastaaville henkilöille. (Nurmi, ym. 2006, 3.)

Yhteiskunnassamme lapset kasvavat erilaisten organisaatioiden alla, kaikilla on periaatteessa kasvatuksellinen vastuu yksilöstä ja hänen tasapainoisesta arjestaan. Tällä hetkellä katson itse kauhulla yhteiskuntamme tilannetta, sillä siinä ei ole tilaa yksilöille. Mielestäni tämän tulos on ollut se, että lapset ja nuoret ovat alkaneet oireilemaan. Yhteiskunnassamme on hyvin paljon lapsia ja nuoria, jotka eivät mahdu siihen muottiin, mihin esimerkiksi koulutusjärjestelmä pohjautuu. On paljon lapsia, jotka ovat herkkiä ja tarvitsevat turvaa ja tukea enemmän kuin toiset. Psykologisesta näkökulmasta on hurja seurata esimerkiksi koulujärjestelmän luokkakokoja. Kuten teoria osassa esitte-

lin, ihmiset reagoivat aina toisiinsa tunnetasolla. Ihmiset aistivat toisten tunteet, joten ne ovat merkittävässä osassa vuorovaikutuksellisissa suhteissa. Tunneperäinen asia on myös se, että ihmis-yhteisöt pysyvät koossa: esimerkiksi lapset kiintyvät tunnetasolla omaan koululuokkaansa. (Nurmi ym. 2006, 104.) Kun mietin itseäni 12 hengen opiskelijaryhmässä, en tuo itseäni millään tavalla julki ryhmätilanteissa. Persoonallisuudeltani olen herkkä, mutta on muistettava, että itse olen aikuinen ja oman minäkuvani jo rakentanut. Lapset, joilla on haasteita oman herkkyyden tai oppimisen kanssa, eivät juurikaan saa tukea tältä yhteiskunnalta.

Lapset rakentavat omaa minäkuvaansa peilaten muihin, eli he oppivat kohtaamaan omat tunteensa toisten kautta. He tarvitsevat luotettavan ja tasapainoisen aikuisen, jonka kautta he rakentavat itseään. Ensimmäisten ikävuosien aikana vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen motoriseen, kielelliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Lapsen tullessa kouluikään nämä taidot syventyvät, ja siinä tarvitaan sekä ikäryhmän että aikuisten tukea. Kodilla, koululla ja harrasteohjaajalla on suuri merkitys. Lasten tunneilmaisu kehittyy asteittain muuta kehitystä myötäillen. Samalla kehittyy kyky omien ja muiden ihmisten tunteiden tulkintaan. Kouluikäiset kuitenkin jo pystyvät ymmärtämään toisten tunteita varsin hyvin, sekä sen, että sama kokemus voi herättää itsessään erilaisia tunteita. (Nurmi ym. 2006, 104.) Mikäli lapsella on turvallinen aikuinen tukena, hän oppii tasapainoisesti kohtaamaan tunteensa ja käsittelemään niitä. Jos lapsi kokee esimerkiksi vihan tunnetta, ei lapsi osaa käsitellä tunnettaan ja tunteen tuomaa tilannetta ilman aikuisen ohjausta ja peilausta. Mikäli aikuinen ohjaa ja rauhoittaa lasta, oppii lapsi myöhemmässä tilanteessa itse käsittelemään tunnettaan. Lisäksi tämä tuo turvallisuuden tunnetta.

Yksilötasolla voidaan kehityopsykologisen tiedon avulla tukea yksilöä kasvamaan sekä kehittymään tasapainoiseksi ihmiseksi ja tukea henkilökohtaisia toimintamahdollisuuksia. Tutkijat Katriina Salmela –Aro, Kiuru, Pietikäinen & Jokela ovat tutkineet vuonna 2008 Suomen peruskouluissa ja lukioissa koulu-uupumusta ja siihen liittyviä tekijöitä. Katriina Salmela-Aro (Jyväskylän yliopisto 2008, viitattu 25.6.2015) kirjoittaa artikkelissaan tutkimuksen paljastaneen negatiivisen kouluilmapiirin aiheuttavan koulu-uupumusta. Mitä kireämpi kouluilmapiiri oli, sitä enemmän koulu-uupumusta ilmeni. Tämä näkyi kiireenä ja rauhattomana työskentelyilmapiirinä. Mitä enemmän koululla oli resursseja antaa tukea aikuisilta ja kouluterveydenhuollosta, koulupsykologilta, terveydenhoitajalta ja lääkäriltä, sitä vähemmän koulu-uupumusta koettiin. Lukioissa oppilaat kokivat opettajien positiivisen motivaation, kannustuksen sekä oikeudenmukaisuuden olevan keskeinen suojaava te-

kijä koulu-uupumuksesta. Tutkija Salmela-Aro tuo vielä esille artikkelissaan sen, että koulu-uupumusta ja sen kroonistumista voitaisiin ehkäistä toimivalla kouluterveydenhuollolla ja että nykyään resurssit ovat hälyttävän riittämättömät (Jyväskylän yliopisto 2008, viitattu 25.6.2015).

Kyseisen tutkimuksen mukaan juuri vähäinen vuorovaikutus on heikentänyt koululaisten asemaa. Artikkelissa (Jyväskylän yliopisto 2008, viitattu 25.6.2015) tuodaan esille, että negatiivinen ilmapiiri heikentää lasten ja nuorten asemaa. Juuri tällaisissa tilanteissa lapset, joilla on haasteita tunteiden tai oppimisen suhteen, jäävät totaalisesti jalkoihin. Psykologisesti katsottuna tämän kaltaiset tilanteet ovat ne hyvin haitallisia lapsille. Vaikka kotona olisikin turvallinen ja tasapainoinen ilmapiiri, tuovat lapselle turvattomuutta ryhmätilanteet, joissa on negatiivinen työskentelyilmapiiri. Yhteiskuntamme on ryhmäkeskeinen, sillä saattavat jotkin lapset aloittaa ryhmätoiminnan jo varhaislapsuudessa, ja koulujärjestelmällä pyritään siihen, että koulutusputki jatkuisi 20–25 vuotiaaksi asti. Artikkelissa (Jyväskylän yliopisto 2008, viitattu 25.6.2015) tuodaan esille se, että mitä enemmän peruskouluissa saatiin tukea aikuisilta, sitä vähemmän koulu-uupumusta koettiin. Resursseja siis tulisi pystyä järjestämään, jotta lasten ja nuorten pahoinvointi saataisiin minimoitua. Tätä kautta vahvistuisi yksilön positiivinen kokemus ympäröivästä maailmasta ja hän oppisi luottamaan itseensä ja omiin valintoihin. Tästä syystä ei todellakaan ole yhdentekevää se, miten kohtaa lapsen ja onko hänelle aikaa.

5.2 Taiteen merkitys lapsen identiteetin kehitykselle

Yhteiskunta on liikaa akateemisen ajattelun ympärillä. Tietotekniikan tultua arkeen on unohdettu kokonaan maanläheisyys. Nykymaailmassa operoidaan näyttöpäätteiden äärellä. Nykyään ei olla enää yhteydessä omaan itseen ja kehollisuuteen luontaisen liikkeen kautta. (Forser 2015, 15.) Mikäli taiteet ulottuvat taideinstituutioiden ulkopuolelle arkeemme ja yhteiskuntaan sekä koulutuksen eri asteille. Voisi nähdä mikä merkitys taiteella olisi. Taiteen merkitys heijastuisi laajalle. (Hollo-instituutti, viitattu 25.6.2015.) Näin ollen akateemisen ajattelun ja näyttöpäätteiden vastapainoksi pitäisi tuoda taide, sillä taiteen luoma yhteys maailmaan on toiminnallinen. Taiteen kokeminen ja harjoittaminen ovat tunteen tasolla, ja siksi ne vaikuttavat tekemisen ja ajattelun taitoihin. Toimiessaan kehollisesti ihminen liittyy itseensä ja maailmaan syvimmin. Taide tukee toimintaa sekä ajattelun ja tekemisen taitoja. Taide tukee kognitiivisia ja motorisia taitoja oppimista sekä kuulemisen, näkemisen ja liikkumisen taitoja. Lisäksi voidaan oppia universaaleja taitoja, joita tarvitaan muualakin kuin taiteen piirissä. (Itä-Suomen yliopisto, viitattu 26.6.2015.)

Ihmisen ollessa fyysis- emotionalis- sosiaalinen kokonaisuus ei voida unohtaa taiteen merkitystä. Ihminen käsittää taiteen aina emotionaalisesti, mutta akateemisessa ajattelussa emotiot eivät ole niin voimakkaasti läsnä. Ihmisissä on potentiaalia, jos siihen annettaisiin mahdollisuus. Lapsissa on valtavasti luovuutta, jota tulisi tukea. On järjestyttävää ajatella, kuinka koulujärjestelmä on edelleen niin vanhanaikainen.

Mielestäni yhteiskunnassamme on älykkyyteen suppea näkökanta, sillä älykkyys ei ole vain akateemista ajattelua. Ihmisellä voi olla esimerkiksi kehollista älykkyyttä, jota tanssijat yleensä edustavat. Kuvataiteilijoilla taas on visuaalista älykkyyttä, muusikoilla musikaalista älykkyyttä ja runoilijoilla verbaalista älykkyyttä. Nämä eivät kuitenkaan poissulje toinen toisiaan, vaan ne yleensä kulkevat rinta rinnan. Jotkin asiat vain korostuvat eri ihmisillä eri lahjakkuuksina. Omat havaintoni ja kokemukseni ovat, että tästä huolimatta koulujärjestelmämme suurimmalta osin pohjautuu akateemiselle ajattelulle.

Psykologisesti asiaa tarkasteltuna ollaan mielestäni vaaravyöhykkeellä. Lapsi suhtautuu oppimaansa aina tunteella, ja mikäli lapsen vahvuudet ovat kehollisessa älykkyydessä, saadaan koulujärjestelmässä aikaan ikäviä seurauksia yksilölle. Artikkelissa Meillä on hyvä kouluikä vapaa tiedetoimittaja Marko Hamilo kirjoittaa:

Kanadalainen psykologi **Carol Dweck** painottaa puolestaan, että pienet lapset kehittävät nopeasti suhteellisen pysyvän käsityksen itsestään oppijana: ”olen tyhmä”, ”olen nopea oppimaan” tai ”olen epäonnistuja”. Tällaisia ajattelutapoja on vaikea muuttaa myöhemmin.

Lapsen tulevaisuuden kannalta on ratkaisevaa, kehittykö hänelle paikalleen jämähtänyt vai kasvaa tukeva käsitys itsestään. Negatiivinen näkemys johtaa helposti avuttomuuteen. Siksi lasten kanssa työskentelevien pitäisi tukea positiivisen ajattelutavan kehittymistä sanallisella ja sanattomalla viestinnällään. (Marko Hamilo viitattu, 26.6.2015)

Lapsen aloittaessa koulupolkunsa hänellä on yleensä hyvin myönteinen käsitys omasta oppimisestaan ja suoriutumisestaan. Myönteisen käsityksen tukemisella on suuri vastuu, sillä mitä tälle myönteiselle käsitykselle ja motivaatiolle loppujen lopuksi käy, ennustaa se vahvasti sen, miten lapsi tulee todellisuudessa suoriutumaan. (Nurmi, 2006 104.) Jos lapsi ei saa onnistumisen kokemuksia tarpeeksi eikä jaksaa keskittyä istumaan paikallaan, kasvaa hänelle väärä kuva itsestään. Kuten psykologi Carol Dweck tuo esille, lapselle voi kehittyä jo hyvinkin pian alakouluun mentyään kuva itsestään ”tyhmänä” tai ”epäonnistujana”. Tämän väärän kuvan saattelemana lapsi kulkee koko koulutusjärjestelmän läpi. Se on raskas taakka kannettavaksi yksilölle sekä yhteiskunnalle. Sillä

mikäli yksilö ei löydä omia vahvuuksiaan, kuormittaa se järjestelmää esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyydellä. Tämä taas aiheuttaa kierrettä sukupolvelta toiselle.

Luennoitsija Kiema (luento 08.2014) tuo esille sen, että on tehty erilaisia tutkimuksia siitä, mikä olisi lasten mielestä paras tapa oppia. Tutkimusten tulokset olivat, keholliset, tekemisen kautta oppimiset. Silti meidän kankea koulujärjestelmämme on akateeminen ja hyvin hitaasti uudistuva. Persoona: kehityspsykologia kirjassa kirjoitetaan

”Liikuntaa harrastavien lasten taidot kehittyvät nopeammin kuin muiden, motorillisilla taidoilla on suuri merkitys kouluikäisen kehittyvälle minäkäsitykselle: liikunnalliset lapset ovat erityisen haluttuja leikki- ja joukkuekavereita”. (Eronen, Kanninen, Katainen, Kauppinen, Lähdesmäki, Oksala & Penttilä 2002, 89.)

Minäkäsitys kehittyy lapsuudessa pikkuhiljaa. Lapset peilaavat itseään muihin ja oppivat tätä kautta itsestään. Kehollisella ja taiteellisella oppimisella voitaisiin tukea myös niitä, joilla on oppimisvaikeuksia tai tarkkavaisuushäiriöitä. Mikäli lasta vaaditaan käyttäytymään tavalla, joka ei ole ominaista lapselle, kuten istumaan paikallaan ja olemaan hiljaa, on todettu, että hallitsematon käytös lisääntyy entisestään. Tämä murentaa lapsen itsetuntoa ja aiheuttaa motivaatio-ongelmia ja kouluvaikeuksia. Käytös voi usein olla alkuperäisiä vaikeuksia näkyvämpiä ja häiritsevimpiä. (Eronen 2002, 94.) Näin ollen pitäisi pystyä tukemaan myös niitä yksilöitä, jotka eivät opi akateemisella tavalla. Mitä enemmän lapsi ehtii saada epäonnistumisen kokemuksia sekä mitä myöhemmin lapsen vaikeuksiin puututaan, sitä enemmän on ongelmia ehtinyt kasaantua. Lisäksi jos lapsen ystävät, opettaja ja vanhemmat sekä sisarukset leimaavat lapsen tyhmäksi ja laiskaksi, joutuu hänen itsetuntonsa koetukselle. Lapsi saattaa helpottaa omaa oloaan omaksumalla esimerkiksi pellen tai häirikön roolin, mutta tämä auttaa vain hänen oloaan hetkellisesti. Ajan mittaan se vaikeuttaa kouluun sopeutumista. (Eronen 2002, 95.)

Taiteiden merkitys korostuu mielestäni tällaisten lasten kanssa. Itse olen havainnut, että lapset joilla on oppimisvaikeuksia, ovat yleensä suunnattoman luovia. Heille pitäisi pystyä antaa tilaa tähän, sillä onnistumisen kokemuksilla on suuri merkitys itsetunnon kehitykselle.

Mielestäni taiteen opetusta pitäisi lisätä huimasti perusopetukseen. Lapset joilla on vahvuutena kehollinen oppiminen ja luovuus, saavat he kokea ja näyttää, missä he ovat lahjakkaita. Luovuus tukee itsetunnon kehitystä ja lisäksi kehittää itsetuntemusta. Se tukee jokaista yksilöä omista lähtökohdista ja ajatuksista. Taide tukee lapsen ja nuoren itseluottamusta. Luottamaan omiin ajatuksiin ja omiin valintoihin. Taiteessa on se voimavara, ettei taiteen tarvitse olla muiden ymmärrettävää, kunhan se on yksilön itsensä ymmärrettävissä.

Lapsen epäonnistuessa myönteisen minäkuvan muodostamisessa huonommuuden ja alemmuuden tunteet syntyvät. Nämä tunteet ovat todellinen uhka lapsen emotionaaliselle ja älylliselle kehitykselle ja ne heijastuvat kielteisesti lapsen ihmissuhteissaan kokemaan hyvinvoinnin tunteeseen (Nurmi, 2006, 70). Lapsilla, jolla on haasteita esimerkiksi lukuaineissa, on yleensä haasteita myös vieraan kielen oppimisen ja mahdollisesti myös matematiikan puolella. Tämän kaltainen oppija joutuu koko koulujärjestelmän niin sanotusti kahlaamaan läpi. Se ei tue lapsen kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla, vaan vääristää kuvaa siitä, mihin lapsella voisi todellisuudessa olla resursseja. Nämä voivat olla esimerkiksi keholliset tai ilmaisulliset vahvuudet. Mikäli tämän kaltainen lapsi saisi kokea onnistumisia esimerkiksi ilmaisutaidon ryhmässä, olisi hänellä erilainen käsitys itsestään. Tämä myös kantaisi häntä pidemmälle tulevaisuudessa, kuin se, että häneltä jää löytämättä oma vahvuutensa. Hän voi jopa masentua ja tulla siten kalliiksi yhteiskunnalle. Jos hän taas löytäisi, vahvuutensa hän voisi olla esimerkiksi yritysjohtaja, sillä hän luottaa itseensä ja luovuuteensa.

Yhteiskunnassamme on paljon muun muassa pitkäaikaistyöttömyyttä, joten kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta harrastaa taloudellisista syistä. Olisi tärkeää, että yhteiskunta tukisi sitä, että luovuuden harrastaminen mahdollistuisi kaikille.

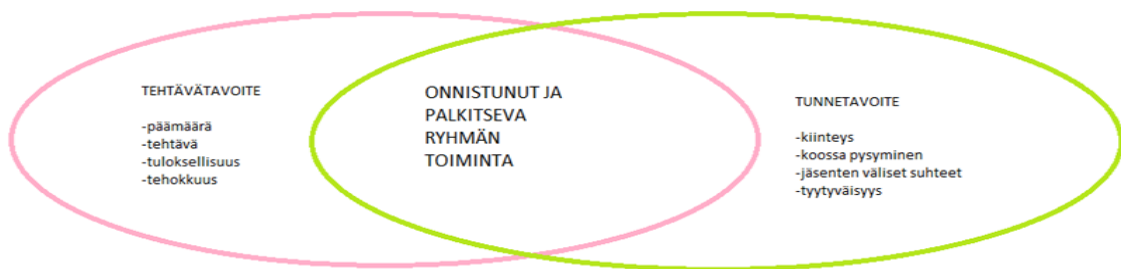
5.3 Vuorovaikutus taidekasvatuksessa

Taidekasvattajan tärkein työkalu on vuorovaikutustaidot, jotta hän saa rakennettua turvallisen ryhmän. Ilman hyviä vuorovaikutustaitoja hän hidastaa turvallisuusprosessin kehittymistä ryhmässä. (Aalto 2000, 26.) Varhaislapsuudessa saatu positiivinen ja kannustava vuorovaikutus on tärkeää lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Lapset tarvitsevat myös vuorovaikutusta oman ikäistensä kanssa. Lapsille, jotka eivät ole päivähoitossa, voi olla ensimmäinen kerta, kun he kokevat vuorovaikutusta ryhmässä tullessaan harrastus taideopetukseen. On hyvin tärkeää, että taidekasvattaja kohtaa lapsen ja pysähtyy puhumaan ja kuuntelemaan lasta. Se merkitsee, että hän on keskustelemisen arvoinen, hänen kanssaan voi pysähtyä vaihtamaan ajatuksia. Lapsen myönteistä kuvaa itsestään kehittää se, että aikuinen antaa lapselle kuvan siitä, että häneen kannattaa keskittyä ja hänen ajatuksensa ovat tärkeitä. (Cacciatora, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2009, 61.) Näin taidekasvattaja rakentaa positiivisen vuorovaikutteisen suhteen ja antaa kokemuksen lapselle toimia ryhmässä. Tällä kokemuksella lapsi toimii myös tulevaisuudessa kouluryhmässä. Tämän lisäksi taidekasvattajalla on suuri vastuu siinä, että hän antaa luotettavan kuvan omasta

opettajuudestaan, sillä oppija rakentaa kiintymyssuhteen kasvattajaan. Kirjassa kognitiivinen psykoterapia Kirsi-Liisa Kuusela artikkelissaan terapeuttinen vuorovaikutus tuo esille vuorovaikutuksessa syntyvistä skeemoista.

Varhaisen kiintymyssuhteiden vuorovaikutuksesta syntyy interpersonaaliset skeemat. Interpersonaalisen skeeman käsite on John Bowlbyn käsitteen sisäinen toimintamalli (internal working model) kognitiivisesti painottuva vastike. Ne ovat käsityksiä ja ennakoiteja siitä, miten ihminen kokee tulevansa kuuluksi ja vastaanotetuksi, miten toinen suhtautuu häneen ja mitä toiselta on odotettavissa. (Kähkönen 2008, 46).

Edellä mainitussa korostuu juuri taidekasvattajalle tärkeitä vastuualueita. On tärkeää, että oppija tulee kuuluksi ja hyväksytyksi juuri sellaisena kun on. Jokainen lapsi peilaa omaa minuitaan toisten ihmisten kautta ja oppii siitä, miten häneen suhtaudutaan ja reagoidaan.

Kuvio 3. Ryhmän muodostumisen osatekijät (Karrasch, Lindblom-Ylänne, Niemelä, Päiväsalo & Tynjänä 2011, 128)

Taidekasvattajalle on hyvin tärkeää, että hän jatkuvasti kehittää omaa vuorovaikutustaan, sillä se on elinikäinen prosessi. Taidekasvattajan vastuulla oleellisesti on myös se, että hän auttaa ryhmän jäseniä omaksumaan vuorovaikutustaitoja, koska niiden omaksuminen auttaa ryhmän turvallisuuden rakentamisessa. (Aalto 2000, 27.) Kuvio 3 näkee, mitkä ovat ryhmän muodostumisen osatekijät. Opiskelijalla on aina ryhmää kohtaan emotioita. Taidekasvattajan tulee luoda realistiset tavoitteet, jotta oppilaat kehittyisivät ja motivoituisivat. Onnistunut ja palkitseva ryhmätoiminta luo aina

lapsille ja nuorille ryhmässä turvaa, joka herättää hyviä tunteita. Tällöin oppiminen on parhaimmillaan ja tavoitteet saavutetaan. Oppilaat ovat tyytyväisiä ja oppilaiden väliset suhteet pysyvät hyvinä. Tällä autetaan harrastelijoita sitoutumaan ryhmään.

5.4 Myötätunto ja empatia taidekasvatuksessa

Mitä myötätunto ja empatia ovat? Kuinka ihminen käyttää myötätuntoa ja empatiaa? Myötätunto on pyyteetöntä ja epäitsekkästä toimintaa, joka pyrkii aina vuorovaikutteiseen yhteistyöhön. Myötätunto johtaa pyrkimyksillään aina hyvään elämään ja onnellisuuteen. Myötätunto erittää aivoissa oksitosiinihormonit, joka aktivoi aivojen mielihyvakeskusta. Myötätunto on yhteydessä huolehtimiseen, mielihyvätunteisiin ja empatiaan. (Positiivinen pedagogiikka 2015, viitattu 28.2.2016.)

Toiset ihmiset ovat empaattisempia kuin toiset, ja tätä voi käyttää omassa taiteellisuudessaan hyödyksi. Myötätunto ja empatia ovat osa vuorovaikutusta, jota myös taidekasvattajalla tulee olla. Muun muassa tanssin opettaminen on kaikille avointa toimintaa, joten on hyvin tärkeää, että kasvattaja kohtaa oppilaat hyväksyen ja arvostaen. Kasvattajan työssä tunnetaidot ovat ensiarvoisen tärkeitä, sillä taidekasvattaja on henkilö, joka antaa perustan tulevaisuuteen taidenäkemykseen tai liikunnalliseen elämäntapaan.

Mikäli tanssiopiskelija kokee taide-elämyksen oman kehon ja liikkeen kautta, on taidekasvattajalle loistavia työkaluja myötätunto ja empatia kohdata oppilas ja tanssioppilaan henkilökohtainen taide-elämys. ”Empaattinen reflektio merkitsee vuorovaikutusta, jossa tämä aktiivinen kuuntelu ja henkilön sisäinen kokemuksen tavoittaminen tulee ilmaistuksi” (Kähkönen 2008, 42). Taidekasvattaja pyrkii ilmaisemaan sen, mitä on nähnyt ja kokenut positiivisella tavalla. Mikäli taidekasvattaja toimii tuomitsevasti, ei-rakentavasti ja ei-suvaitsevaisesti oppijan omaa taide-elämystä kohtaan, on vaara, että oppija luopuu pyrkimyksistään ja halustaan tulla ymmärretyksi taiteen tuottajana. Se ei ole hyvä asia oppijan elämys- ja tunnemaailmalle. Näin ollen taidekasvattajan myötätuntoinen ja empaattinen asenne on hyvin tärkeää, sillä se auttaa oppijan suhtautumaan itseensä ja omiin kokemuksiinsa hyväksyvästi. Myötätuntoinen, empaattinen ja hyväksyvä asenne vähentää oppijan kielteistä itsearviointia. Se kehittää oppijan tietoisuutta itsestään ja lisää itsensä hyväksyntää taiteilijana ja ihmisenä olemista. Pystyy oppija myös hyödyntämään ja on vastaanottavaisempi omille sisäisille prosesseille.

Kirjassa kognitiivinen psykoterapia Kirsi-Liisa Kuusela artikkelissaan terapeuttinen vuorovaikutus tuodaan hyvin esille se, kuinka tärkeää kasvattajan on luoda luotettava ja empaattinen ympäristö lapselle;

Jos henkilö varhaislapsuudessa on jäänyt ilman riittävää empatiaa, oman kokemuksen käsittely ja kyky pitää omaa kokemusta huomion keskipisteenä saattavat olla puutteelliset. Kokemukset, joihin on suhtauduttu ei-empaattisesti, voivat lapsesta tuntua vierailta tai pahoilta. Nämä emotionaalisen kokemuksen alueet eivät ole rakentuneet osaksi tietoista käsitystä itsestä ja vaikeuttavat informaation käsittelyä. (Kähkönen 2008, 42.)

5.5 MUKAVA hanke

Harrastemahdollisuutta koulupäivän ohessa on kokeiltu vuosina 2002–2005 niin sanottuna MUKAVA hankkeena. Lea Pulkkisen johdolla tehty seurantatutkimus toteutettiin Jyväskylän yliopistossa sijaitsevassa Ihmisen kehitys ja sen riskitekijät huippututkimusyksikössä. Hankkeessa tutkittiin koulun sosiaalisen pääoman ja lasten kehityksen kannalta olennaisia asioita. MUKAVA hankkeessa oli kokeilukoulujen lisäksi verkkikouluja, ja näistä kouluista kerättiin tietoa koulun toiminnasta ja kasvavan lapsen kehityksestä ilman MUKAVA hankkeeseen liittyviä tekijöitä. (MUKAVA hanke, viitattu 6.7.2015.)

Hankkeeseen on rakennettu ”Ehetytty koulupäivä”, jossa harrastetoiminta on liikunnan muodossa rakennettu koulupäivän sisään. Hankkeessa on myös aamu- ja iltapäivä toiminta. Tämän hankkeen rungolla taideaineet voisi myös sisällyttää koulupäivään. Tämä hanke on esitelty kirjassa nimeltä ”Ihmisen psykologinen kehitys” ja sillä on internetsivut nimellä MUKAVA hanke. Muun muassa Oulussa aamupäiväkerhot on ajettu alas elokuusta 2015 lähtien (Oulun kaupunki, viitattu 6.7.2015) ja iltapäiväkerhot ovat ajettu minimiin. Tässä on vaarana se, että pienet koululaiset joutuvat olemaan pitkiä aikoja yksin. Tämä liiallinen yksinolo ilman aikuisen läsnäoloa ei ole hyväksi lapsen kehitykselle, sillä se voi aiheuttaa masennusta tai päihteiden käytön varhaista aloittamista (Nurmi 2006, 112). Tanssinopettajia, liikunnanohjaajia, kuvataideopettajia ja teatteri-ilmaisunohjaajia ynnä muita koulutetaan korkeakouluissa, mutta miksi harrastetoiminnan opettajat eivät voisi ottaa vastuuta aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Olisi koulujärjestelmämme lapsia ja nuoria tukevampi, mikäli koulun ovet aukaistaisiin muidenkin alojen asiantuntijoille.

Nykyinen perusopetuksen toimintamalli on mielestäni raskas lapsille ja nuorille. Jos lapset ja nuoret saisivat itse vaikuttaa siihen, mitä aineita opiskelevat, olisiko motivaatiokin parempi? Nykyisellä toimintamallilla harrastetoiminta on iltaisin, joten lasten ja nuorten päivät ovat aika pitkiä. Tämä ei

ole nuoren kehitykselle hyväksi, sillä rentoutumisen ja unen saanti jää liian vähäiseksi. Yläkoulussa esimerkiksi kuvataiteen voisi korvata sillä taide tai taitoaineella mikä nuorta itseään kiinnostaisi. MUKAVA hankkeen toimintamallilla harrastetoiminta olisi heti koulupäivän päätyttyä, ja perheen yhdessäoloon jäisi enemmän aikaa.

Alakoulussa lapsille olisi koulupäivän päätteeksi aktiiviteettia enemmän, eikä näin ollen lasten yksinoloaika olisi niin pitkä. Tällä menetelmällä lapsilla ja nuorilla olisi ammattitaitoisia kasvattajia enemmän jotka ympärillään, tukisivat yksilön kasvamista tasapainoiseen aikuisuuteen. Taide- ja liikuntatoiminnalla tuettaisiin lapsen ja nuoren kehitystä. Näin heillä olisi enemmän mahdollisuuksia löytää oma henkilökohtainen lahjakkuutensa. Jokaisella ihmisellä on jokin osa alue joka korostuvat. Siitä syystä on hyvin tärkeää, että tuettaisiin sen löytämistä.

Olisi hyvin tärkeää, että kaikilla lapsilla olisi mahdollisuus, mutta resurssit ovat toki rajalliset. Voisiko kaupunki avata ovia kansalaistoiminnan taiteiden opetuksen ja perusopetuksen välille, hinnat olisivat kohtuullisemmat.

MUKAVA hankkeen yhteenvedossa huomattiin, että kuinka koulupiirissä järjestetty harrastetoiminta on tuonut sosiaalista pääomaa opettajien tai muiden taitajien toimesta. Ennen kaikkea tutkimuksen mukaan se on vahvistanut oppilaiden ja aikuisten välistä yhteyttä ja luottamusta. Hanke on tukenut lasten myönteistä suhtautumista itseensä ja sen kautta oppimista. Tämä on varmasti vähentänyt koulu-uupumuksen riskiä viitaten Salmela-Aron tutkimukseen koulu-uupumuksesta. Tutkimuksen yhteenvedossa myös taideaineilla on ollut lähes yhtä myönteiset vaikutukset. (Nurmi 2006, 114.)

Taide on kokemuksen muuntamista kuviksi, liikkeeksi, sanoiksi ja sävelmiksi. Oppilaan asenteita ja ajatuksia voidaan tukea taiteella, jotta oppilaan ajatukset muokkaantuisivat ja syventyisivät. Oppilas tarvitsee niin taiteen tekemistä kuin tulkintaa, sillä ymmärryksen laajentaminen auttaa näkemään maailmaa uudella tavalla. (Itä-Suomen yliopisto, viitattu 26.6.2015.)

6 TANSSITAITEEN NÄKÖKULMA PSYKOLOGISIIN HAVANTOIHIN

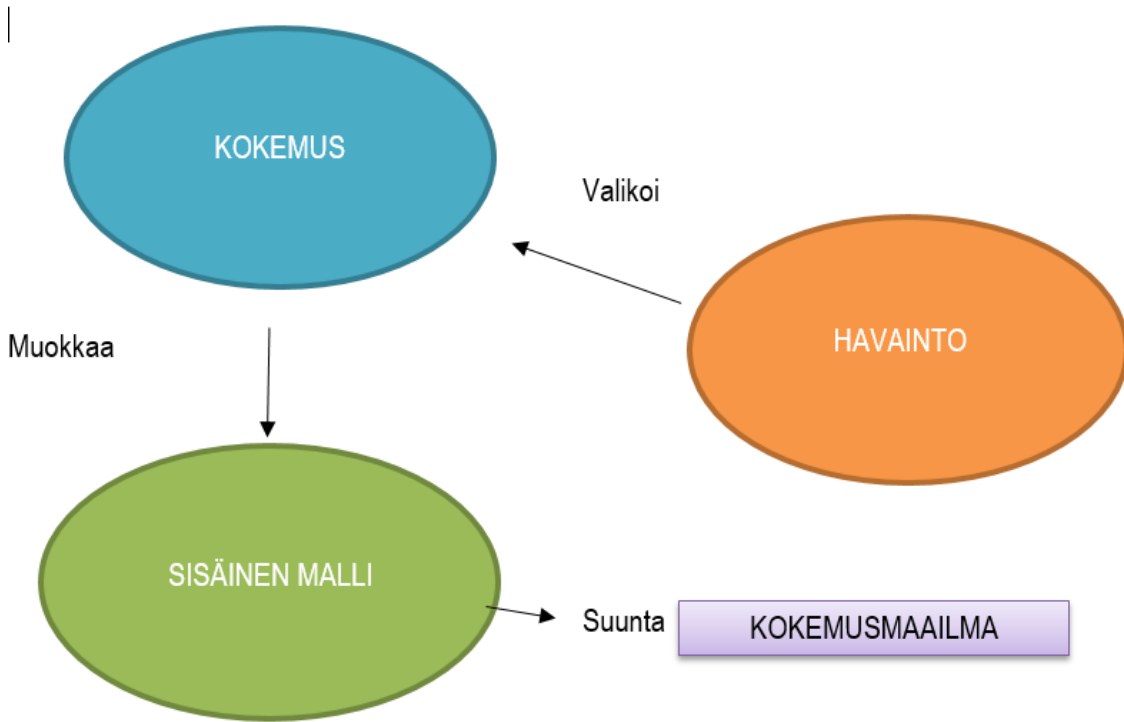
Tässä luvussa käyn läpi sitä, miten ihminen käyttää psykologiaa arjessaan ja tanssitaiteessa. Ihmisen tanssiessa tuottaa hän omasta kehostaan liikettä, mutta sen taustalla on jatkuvasti psykologinen näkökulma mukana, esimerkiksi motivaation ja itseluottamuksen ylläpitäminen. Vilko-Riihelä (2006, 25) tuo esille sen, että ”mieli on sisäinen kokemus- ja elämysmaailmamme. Se kattaa niin sisäiset mielikuvat, ajatukset ja tunteet kuin elimistön toimintaan liittyvien tuntemusten tulkinta”. Minä näen, että tanssi on sisäinen kokemus- ja elämysmaailma, jossa mielikuvat, ajatukset ja tunteet ovat jatkuvasti läsnä. Tässä luvussa käsittelen sitä, miten tanssija käyttää emotioitaan. Miten ihmisen ja tanssijan kokemus- ja elämysmaailma rakentuvat ja kuinka hän käyttää sitä hyödyksi tanssiessaan.

6.1 Ihmisen kokemusmaailma tanssitaiteen näkökulmasta

Ihminen on jatkuvasti psykologian kanssa tekemisissä. Hän havainnoi ja tutkii ympäröivää maailmaa ja näin oppii oman tapansa kokea ja toimia maailmassa. Tämän kokemusmaailman kautta hän muodostaa omakohtaisen näkemyksen, joka on läsnä hänen omassa tietoisuudessaan. Tämä näkemys piirtyy mielikuviksi, jotka ohjaavat toimintaa ja ilmaisuja. Ihmiselle tyyppillistä on aina tavoitteellisuus, vaikka monet toiminnot vaikuttavatkin muulta kuin tavoitteelliselta. Esimerkiksi sohvalla makoilu näyttää toiminnalta, jolla ei ole mitään tavoitteita. Kuitenkin sohvalla makoilulla voidaan tavoitella esimerkiksi rentoutumisen tai keskittymisen tilaa. Kaikella ihmisen toiminnalla on jokin tavoite. (Latomaa, luento 08.2014.) Harjoitellessaan tanssia on toiminnan tavoitteena oppiminen, hauskanpito tai vaikkapa vanhempien miellyttäminen. Ihmisten toiminnalla ulkoapäin katsottuna voi olla samanlainen toiminta, mutta päämäärät ja tavoitteet voivat olla erilaiset. Nämä eivät välttämättä aina kuitenkaan ole tiedostettuja päämääriä ja tavoitteita.

Psykologiassa käytetään termiä subjektiivinen kokemus, joka on havaintokokemus, kokemus itsestä (miltä minusta tuntuu) ja moraalinen kokemus. Subjektiivinen kokemus on siis tanssissa koko ajan läsnä. Tanssija käyttää havaintokokemustaan, jotta oppisi uusia asioita. Samalla tämä myös herättää tanssijassa tunteita. Tämä subjektiivinen kokemus kantaa paljon pidemmälle kuin pelkäänsä tanssialiin. Lapsi oppii oman kehon kautta esimerkiksi kehotuntemusta, joka auttaa itsetunnon kehityksessä. Oman kehollisuuden kautta hän oppii erottamaan henkilökohtaisen rajansa, joka

kuvastaa moraalialia ja eettisyyttä. Taidekasvatuksessa moraalialin ja eettisyyden tulee olla läsnä jatkuvasti, jotta lapsi ja nuori oppii tunnistamaan myös tämän puolen itsessään. Subjektiiivinen kokemus on siis jokaisen omakohtainen näkemys, jota tanssiva ihminen peilaa myös omaan arvomaailmaansa ja kokemusmaailmaansa. Kokemuksen kolme ominaisuutta ovat kokonaisvaltainen tapahtuma, ainutkertainen, yksilöllinen tapahtuma. Kokemus ovat aina mentaalinen, henkinen kokemus. (Latomaa, luento 08.2014)

Kuvio 4. Kokemusmaailman syntyyn vaikuttavat tekijät (Latomaa, luento 08.2014)

kuviossa 4 nähdään kuinka, kokemusmaailmaa rakentuu. Jos ajatellaan tanssituntitilannetta ihmisen iästä riippumatta. Ihminen havainnoi opettajaa ja valikoi mitä havainnoi, hänelle tulee tästä kokemus, niin sanottu havaintokokemus. Hän muokkaa siitä sisäisen mallin, jolla omaksuu ja muistaa havainnoidun asian. Sisäisen mallin kautta hän lokeroi sen omaan kokemusmaailmaansa. Näin ihminen toimii jokapäiväisessä arjessaan ja kartuttaa omaa kokemusmaailmaansa.

Kun ihminen keskustelelee jonkun toisen henkilön kanssa, pohjaa hän aina mielipiteensä ja mielikuvat omaan kokemusmaailmaansa. Kokemusmaailma on jokaisella oman näköisensä, sillä se rakentuu seuraavista elementeistä: 1. kokemuksellinen luonnon maailma (kuinka yksilö hahmottaa

itsensä ympäröivään maailmaan), 2. mielen maailma/ minämaailma (kuinka yksilö on vuoropuhelussa itsensä ja minäkäsityksen kanssa) ja 3. kulttuurisosiologinen maailma (kuinka yksilö hahmottaa ympäröivän kulttuurin ja sen vuorovaikutukselliset suhteet). (Latomaa, luento 08.2014)

Sen sijaan ihmisen maailmansuhteet rakentuvat useista ilmiöistä, joiden avulla hän peilaa sisäisen ja ulkoisen maailmansa havaintoja. Tohtori Latomaa esitti väitöskirjastaan (luento 08.2014) seuraavat kokemusmaailman rakenteet. Olen itse lisännyt listaan, omat tarkemmat näkemykseni rakenteesta, jotka ovat suluissa. Näillä ilmiöillä on suuri merkitys ihmisen henkilökohtaisen kokemusmaailman rakentumiseen.

1. sisäinen maailma (yksilön henkilökohtainen ajatusmaailma)
2. kokemusmaailma (ympäröivästä maailmasta tulevat kokemukset)
3. ihmisten väliset suhteet maailma (vuorovaikutukselliset suhteet)
4. normatiivinen maailma (yksilön eettiset ja moraaliset arvot)
5. arvomaailma (yksilön keskeiset arvot)
6. henkimaailma (yksilön sielun maailma)
7. mentaalinen maailma (yksilön ymmärrys, tietämys, käsitykset ja viisaus)

Mikäli henkilö on nähnyt esimerkiksi tanssiteoksen, joka on ollut vaikeasti ymmärrettävä, pohjaa hän mielipiteensä teoksesta omasta kokemusmaailmastaan. Tohtori Latomaa tuo esille luennolla, että ”Tämä ei ole tiedostettua mielikuvien rakentamista, vaan kokemusmaailma on rakentunut ihmisen sisään. Kun itsetunto rakentuu, on mielikuvilla ja kokemusmaailmalla suuri merkitys ja ne ovat tärkeässä osassa. Mielikuvan ja kokemuksen välillä oleva katko on yleensä huonon itsetunnon merkki”. (luento 08.2014.) Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kun henkilö, joka on nähnyt kyseisen teoksen, ei huonon itsetunnon omaava uskalla tuoda omaa näkemystään julki. Tämä ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa, sillä myös tämän kaltainen käytös voi olla persoonallisuuden piirre. Myös oma henkilökohtainen kokemusmaailmani on koko ajan läsnä tätä opinnäytetyötä tehdessäni. Pohjaan omat mielipiteeni omiin kokemuksiini tiedosta, jota käsittelem tässä tutkielmassa.

”Ihminen pyrkii ymmärtämään maailmaa. Ihminen tasapainottaa maailmaa kaiken aikaa. Ihminen ei voi havaita kaikkea, sillä maailma on niin kuvottava”. (Latomaa, luento 08.2014)

6.2 Emootiot tanssitaiteen näkökulmasta

Emootiot eli tunteet ovat läsnä ihmisillä kaiken aikaa. Tunnereaktioita saavat aikaan muun muassa erilaiset sosiaaliset tilanteet ja tapahtumat. Tunteet, joita koetaan, voivat olla esimerkiksi viha tai hämmennys, tai ihan mikä muu tunne hyvänsä (Nummenmaa 2010, 11). Voimakkaita tunteita koetaan esimerkiksi positiivisen tapahtuman kautta, josta seuraa ilon tunnetta, kun taas surun tunne voi olla jonkin asian menetyksestä. Tunnereaktiot saavat aikaan voimakkaita muutoksia sekä kehon että mielen tilassa (Nummenmaa 2010, 11). Koska alun perin evoluutio on kehittänyt tunteet selviytymistä varten eikä tunteilua varten, voimakkaat tunteet näkyvät hyvinkin selkeästi kehoissamme (Siira & Saarinen 2011, 21). Mielestäni tästä syystä kehon olemuksessa näkyy muun muassa ihmisen ollessa surullinen, hartiat ja katse painuvat alaspäin. Kun taas tunteen ollessa ilo, on katse avoin ja ylhäällä sekä olemus ulospäin suuntautunut. Voimakas pelko voi lamauttaa ihmisen paikalleen tai se voi pakottaa pakenemaan vaaraa. Nämä reaktiot ovat havaittavissa myös eläimillä, sillä niillä on hyvin alkukantaisia tunnereaktioita ja toimintamalleja. Kirjassa tunnekartalle tietoisempaan tunne-elämään kirjoitetaan siitä, kuinka tunnekokemukset ovat aina ensin kehollisia, muun muassa säikähdys koetaan aina ensin kehossa, sitten vasta tietoisesti.

Tunteen ollessa voimakas se laittaa reagoimaan vaiston varassa. Joten vaikka usein yhdistämmekin tunteet ajatteluun ja kieleen, niiden perusta on kuitenkin kehollinen. Aivot eivät tunne mitään – ne vain antavat tunnekokemukselle tietoisin merkityksen. Itse asiassa tunne syntyy ja leviää kehossa sekunnin murto-osissa ja se koetaan tietoisesti ja kielellisesti vasta noin sekunnin kuluttua. (Siira & Saarinen 2010, 21.)

Ihminen tanssiessaan on fyysis-emotionaaliossa tilassa ja kokee siitä mielihyvää. Tanssiessaan hän kokee kehollista tunnekokemusta, josta saa taustaemotionaalisuutta, muun muassa rauhallisuutta ja mielihyvän tunnetta. Joskus keholliset tunnekokemukset voivat herättää myös taustaemotionaaleista epämukavuutta. Esimerkiksi esityksen kenraaliharjoitukset voivat mennä penkin alle, sillä keho ja mieli toimii fyysis-emotionaalisesti, ja taustaemotionaalina toimii levottomuus ja jännitys. Yleinen emootio tanssijoilla ennen esiintymistä on jännitys, ja tämä emootio laukaisee fyysisen reaktion, joka näkyy ruuhkana vessajonossa.

Sosiaalisissa tilanteissa tunteet ohjaavat toimintaamme, sekä muokkaavat automaattisesti viireystilaa kehoissamme (Nummenmaa 2010, 11). Jokainen tanssija tietää, miltä lavalla tuntuu. Yleisesti viireystila nousee huippuunsa lavalla ollessa, vaikka se olisikin ollut matalalla ennen esiintymistä.

Tanssijan tulee ilmentää erilaisia tunnetiloja kehollaan ja kasvoillaan. Tämä ei kuitenkaan ole aitoa tunnetta, vaan se on tanssijan omaan elämysmaailmaansa pohjautuva tunne. Mikäli tanssijan kokemusmaailmassa on kokemus, vaikka voimakkaasta surusta, voi tanssija onnistuneesti näyttellä surun tunnetta, jonka hän ammentaa omasta kokemus- ja elämysmaailmastaan omien henkilökohtaisten mielikuvien kautta. Jotta tunteiden esittäminen ei olisi päälleliimatun näköistä, tulee tanssijan kyetä emotionaaliseen ajatteluun. Välittömän aistikokemuksen perustuvan itsearvioinnin kautta tanssija saa nopeasti tunteen työkaluksi näyttömälle. Mentaalinen ja psyykinen puoli tukee vahvasti tarkoituksenmukaista kehon ilmaisua. Mielestäni tämä on juuri sitä mitä tanssi on. Mieli eli psyykinen ja keho eli fyysinen ovat toisistaan erottamattomat.

6.3 Ihmisen psyko-fyysis- sosiaalinen kokonaisuus

Elimistön fyysiset toiminnot liittyvät mielen toimintoihin. Vilkkö-Riihelä kirjoittaa:

On selvää se, että kun pelkää, tunne saa fyysisen oireen kehossa aikaiseksi eli sykkeen nousemaan, hien pintaan ja kovimmissa pelko tiloissa kehon tärisemään. Kun tunteen tuoma energiataso nousee, saa se aikaan fyysisen oireen. Ruumiillinen ponnistus ja liikunta ovatkin hyväksi monissa patoutuneissa stressitilanteissa. (1999, 27.)

Aloin pohtimaan hip hop-kulttuuria ja sen syntyä. Kriisi- ja traumaterapeutit Maarit Lehtinen ja Outi Leino tuovat artikkelissaan traumojen vaikutus kehoon ja kehon hoito osana terapiaa tuovat esille sen, että tutkimusten, havaintojen ja vahvistetun aivotutkimuksen mukaan on todettu, että traumaattiset kokemukset ovat tallentuneet muistin ei-kielelliselle puolelle: ”Sokissa tapahtuu trauman lukkiutuminen fysiologiseksi tilaksi, jossa ”jähmettynyt tila” ei pääse purkautumaan taisteluksi tai paoksi”. (introspekt 1999, viitattu 28.6.2015.) Tässä on juuri se mistä aikaisemmin Vilkkö-Riihelä omassa teoksessaan tuo esille tunteen tuomasta energiasta. Mielestäni kehotraumassa juuri pakkautunut energia ei pääse purkautumaan, ja siitä syystä se jää kehoon traumaksi ja voi aiheuttaa myöhemmässä vaiheessa ongelmia, esimerkiksi voimaita selkä- ja hartiasseudun kiputiloja. Kehon ollessa viisas se ajaa ihmistä ei tiedollisesti jollain tavalla purkamaan pakkautunutta energiaa eli liikkumaan. Nykypäivänä ihmiset eivät osaa kuunnella omaa kehoaan tarpeeksi, jotta keho saisi ”äänensä” kuuluviin. Tämä voi olla myös osasy siihen, miksi ihmisillä on niin paljon tuki- ja liikuntaelinvaivoja.

Pohtiessani hip hop-kulttuuria ovat nuoret itse ei-tiedollisesti alkaneet purkaa kehotraumaansa, josta nuoret saaneet yhteisöllisen tuen. Hip hop juontaa juurensa swingtansseista, jotka ovat osit-

tain syntyneet afroamerikkalaisuuden ja orjuuden pohjalta. Swingtansseissa näkyy kehollisesti ylävartalon kumara, joka on tyypillistä trauman saaneelle. Hip hop-kulttuurin syntyseuduilla New Yorkin kaduilla oli paljon köyhyyttä, väkivaltaa ja rikollisuutta. Inkeri Sava (2009,165) kirjoittaa ruumiillinen jännitystila voi syntyä hylkäyksistä ja pettymyksistä jo varhaislapsuudessa tai myöhemmässä elämäntilanteessa. Lapsuudessa saadut fyysiset uhat muun muassa selkäsaunat tai pelättävissä oleva mieliharmi asettavat kehon jännittämistilaan, niin sanotusti keho muodostaa ”suojapanssarin”. Tämän jatkuessa pitkään ihminen ei enää tunnista alkuperää suojapanssarille, vaan siitä tulee osa olemassa olevaa tapaa. Ihmisen luonne rakentuu vähitellen, mikä näkyy sitten psyykkisissä ajattelu- ja toimintatapoina. Tämä näkyy myös liikkeessä sekä liikkumattomuudessa, mutta ennen kaikkea kehon asennoissa sekä emotionaalisina asenteina. Joten täytyi ahdingon näkyä ihmisten kehoissa hip hop-kulttuurin syntyessä. Itse näkisin, että hip hop-musiikin uhmakkuus ja kehollinen ilmaisu auttoivat nuoria käsittelemään tunteitaan. Näin he purkivat omaa ahdistustaan musiikin (musiikkiterapia), tanssimisen (tanssi/liiketerapia) ja graffitien (kuvataideterapia) muodossa ja ilmaisivat itseään tämän kulttuurin kautta. Näin ollen itse näkisin, että yhteisöllinen trauma on synnyttänyt kokonaisen kulttuurin.

Ihminen on kokonaisuus, joka toimii jatkuvasti yhteydessä sosiaaliseen ympäristöön. Muut ihmiset, sosiaalinen tilanne, ei suoraan saa aikaan meissä fyysistä muutosta. Vilko-Riihelä kirjoittaa psykofyysisestä säätelystä seuraavasti:

Sosiaalisen ympäristön vaikutus näkyy elimistön toiminnassa psyykeemme kautta. Psyhyke tulkitsee tapahtumia ja antaa asioille merkityksiä – näin sosiaalinenkin tilanne tulee osaksi psykofyysistä säätelyämme. Ihmismielen toiminta niin ulkoisesti havaittava kuin sisäisesti, muille näkymätönkin, koostuu monenlaisista erilaisista toimintoista, jotka kaikki muodostavat kiinteän kokonaisuuden. Emme vain näe tai kuule jotakin, vaan jo samalla tulkitsemme ja arvoimme näkemäämme ja kuulemaamme. Psyhykkistä toimintaa ei voi paikantaa aivoissa yksittäisiin keskuksiin, vaan aivot toimivat kokonaisuutena. Vaikka tiedetään, että tiettyjen suoritusten aikana jotkin aivoalueet toimivat aktiivisemmin kuin toiset, ei mikään yksittäinen aivoalue itsenäisenä suorita tehtävää, vaan aivojen monet hermosoluverkoista muodostuvat järjestelmät osallistuvat toimintaan. (1999, 26, 90, 91.)

Tämä on tärkeä tieto myös oppimisen kannalta. Mikäli lapsena saa paljon monipuolista harjoitusta, aivojen hermosoluverkko tihenee ja syntyy uusia yhteyksiä, mikä auttaa muun muassa hienomotoriikan kehityksessä.

7 AINEISTON KÄSITTELY JA TUTKIMUSTULOKSET

Lomakekysely toteutettiin sähköisesti, ja se on kvantitatiivinen tutkimus. Kyselyyn osallistui kolme peruskoulun opettajaa ja kaksi lukion opettajaa. He jakautuvat maantieteellisesti ympäri Suomen. Kyselyyn osallistui myös kolme oppilaani vanhempaa ja neljä oppilastani Oulusta. Kyselyyn osallistuneiden oppilaiden ikähaarukka oli 4-6 vuotta. Opettajille ja vanhemmille suunnatussa kyselyssä yläotsikoiden alla oli tarkempia kysymyksiä. Lapsille suunnatut kysymykset olivat helpompia ja toiminnallisempia. Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, ja siitä tuli hieman kritiikkiä, että kysymykset olivat liian laajoja ja hieman samankaltaisiakin. Kysely toteutettiin loppukesästä 2015, jolloin lukukausi oli jo ohi ja se toteutettiin sähköpostin välityksellä. Kyselyn yhteenveto on toteutettu täysin anonymyminä.

Kyselyn yhteenveto pohjaa teorioihin joita on esitelty edellisissä luvuissa. Kyselyssä käsitellään kehityspsykologiaa, oppimista, lapsen emootioita ja kokemusmaailmaa, vuorovaikutusta taideopetuksessa sekä taidekasvatuksen merkitystä koulutusjärjestelmälle.

Halusin toteuttaa kyselyn opettajille, sillä koen, että tarvitsen muidenkin näkemyksen tutkimukseen kuin vain omani. Lisäksi minua kiinnosti kovasti, ovatko omat näkemykseni erilaisia vai onko muillakin samoja ajatuksia ja näkemyksiä asioista.

Omassa opettajuudessaani pyrin toteuttamaan omaa opetusfilosofiaani juuri taidekasvattajan näkökulmasta. Siksi pidin hyvin tärkeänä toteuttaa kyselyn juuri omille oppilailleni ja heidän vanhemmilleen, jotta saan heiltä tiedon, kuinka he kokevat minut kasvattajana.

7.1 Opettajien kyselyn yhteenveto

Kyselyyn osallistui kolme peruskoulunopettajaa ja kaksi lukion opettajaa. Kyselyn kysymykset olivat kaikille samat. Kysymykset selvittivät opettajien opetuksen lähtökohtia opettajan työssä. Käsitelin kyselyssä opetuksen lähtökohtia omassa opettajuudessa ja sitä, kuinka vastaajat kokevat oman työnsä. Kokevatko opettajat saavansa tarpeeksi tukea, jotta jaksavat omassa työssään?

Seuraavassa kyselyn osiossa tarkastellaan oppilaan näkökulmaa eli kuinka opettajat kokevat voivansa tukea oppijaa yksilölähtöisesti. Kyselyn viimeisessä osiossa tarkastellaan taiteen merkitystä perusopetuksessa.

Yksilölähtöisyys peruskoulussa

Yleisesti vastauksista tuli esille se, että opettajan ei ole mahdollista huomioida kaikkia yksilöllisesti. Useassa vastauksessa koettiin, että opettaja pystyy ottamaan huomioon ja tukemaan eniten avuntarpeessa olevia oppilaita, joten lahjakkaita oppilaat jäävät valitettavan vähälle huomiolle. Vastauksissa korostettiin lisäresurssien merkitystä. Eräässä vastauksessa tuodaankin esille, että oppimisvaikeuksissa olevaa oppilasta voidaan tukea eriyttämällä kyseinen oppiaine, mutta niin sanottu ylöspäin eriyttäminen eli lahjakkaiden oppilaiden tukeminen jää usein kiireen jalkoihin. Opettaja ei ehdi tukea lahjakkaita oppilaita erityisesti silloin, kun ryhmässä on useampi tukea tarvitseva oppilas. Vastaja kirjoittaa, että tuen tarvitsevat oppilaat on saatava pysymään muiden tahdissa, joten silloin ei jää aikaa tukea lahjakkaita opiskelijoita.

Yksi opettajista vastaa, että nykyinen lainsäädäntö tuo opettajille oman haasteensa. Hyvin tiukka lainsäädäntö suojaa opiskelijoita, joten opettajilla ei ole tietoa kunkin oppilaan yksilöllisen tuen tarpeesta. Vastaja kirjoittakin, että tämä on sekä hyvä että huono asia.

Eräs opettajista tuo syvän huolensa esille edelleen siitä, miten luokissa on erilaisia oppimisvaikeuksien ja tunne- elämän ongelmien kanssa kamppailevia lapsia sekä hyvinkin usein puutteellisista suomen kieltä puhuvia lapsia. Tukitoimet eivät ole lisääntyneet näiden haasteiden tahdissa. Opettajan ollessa yksin ison ryhmän kanssa ei hänellä ole resursseja tukea lapsia yksilöinä, erityisesti kun puolella ryhmästä on jokin erityistä tukea vaativa diagnoosi. Vastaja tuo esille sen, että opettajalla kuluu aika useimmiten äänekkäimpien oppilaiden hallitsemiseen sekä pahiten oppimispuolista kärsivien avustamiseen. Hiljaiset ja kiltit oppilaat tai muutoin opiskeluhalukkaat jäävät huomiotta. Vastaja kirjoittaa tilanteen olevan hirvittävän surullinen.

Useammassa vastauksessa tuodaan esille myös se, että erityislasten määrä on jatkuvasti nousussa ja tukiresursseja vähennetään. Integroinnin vuoksi ”tavallisella” luokalla saattaa olla jopa puolet oppilaista erityistä tukea vaativia lapsia, joilla osalla on pahoja tunne-elämän häiriötä oppimisvaikeuksien lisäksi. Muuttuvassa maailmassa myös maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt, ja heidän suomen kielen taito on niin sanotusti hyvin alkutekijöissä. Eräs opettajista kertoo, että

hänen luokallaan on ollut 11 eri kansalaisuutta suomalaisten lisäksi. Samainen vastaaja tuokin huolensa esille siitä, etteivät tukiresurssit lisäänty oppilaiden mukana, vaan vähenevät jatkuvasti taloustilanteen heikentyessä.

Useammassa vastauksessa tuodaan esille se, että usein luokanopettajat joutuvat selviämään yksin suurimman osan ajasta. Tukena saattaa olla vain muutaman tunnin viikossa erityisopettaja tai koulunkäynninavustaja. Lisäksi koetaan, että oppilashuoltoryhmien työskentely on kankeaa ja hidasta.

Eräs opettajista kuitenkin kokee pystyvänsä tukemaan opiskelijaa yksilöllähtöisesti. Kyseessä on pieni koulu, jossa kaikki tuntevat toisensa. Oppitunnin kestäessä 75 minuuttia opettaja kokee, että ehtii käyttää monenlaisia erilaisia työtapoja. Erilaisia opetustekniikoita hyödyntäen hän voi opettajana tukea erilaisia oppimistyyliä. Toinen opettaja kirjoittaa vastauksessaan, että pystyy suunnittelemaan oman työnsä siten, että eri oppimistyyliä tulee osittain huomioitua. Hän käyttää eri metodeja omassa opettamisessaan. Opiskella voi muun muassa lukien, piirtäen tai liikkuen. Kaikkien asioiden kohdalla hän ei kuitenkaan pysty monipuoliseen opetustyyliin, mutta pitää tärkeänä, että oppilaat saavat usein liikkua vapaasti luokassa sekä etsiä mielekkään työskentelyasennon. Apuvälineet hän pyrkii pitämään aina oppilaiden saatavilla.

Eräs vastaajista kirjoittaa, että ajatuksena on hienoa, että jokainen oppii omalla tavallaan yksilöllisesti ja opettajan on hyvä tunnistaa jokaisen oppilaan tapa oppia. Käytännössä tämä ei kuitenkaan toteudu, sillä yksi aikuinen ei pysty opettamaan asiaa neljällä – viidellä eri tavalla yhden oppitunnin aikana. Opettaja pystyy tarjoamaan erilaisia tapoja päivän aikana, mutta ei jokaisella tunnilla. Opettaja on kuitenkin tyytyväinen opetusmateriaaleihin, joiden hän kokee olevan nykyään hyviä. Niissä käytetään erilaisia havainnointitapoja, joita opettaja voi oppilaiden kanssa yhdessä harjoitella.

Yksi vastaajista kertoo kokeneensa olevan välillä enemmän järjestyksenvalvoja tai showpainija kuin opettaja yrittäessään pitää kiinni työrauhasta edes jollain tasolla. Yksilölliseen opettamiseen ja erilaisten oppimistyylien huomioimiseen ei useinkaan jää aikaa, hän kirjoittaa.

Oppimisvaikeuksien tukeminen

Useammassa vastauksessa tuli perheen tuen merkitys esille. Mikäli lapsen saama tuki ei ole riittävä, voi opettaja antaa tukiopetusta, mutta vain yhden oppitunnin per viikko. Usein kuitenkin on

niin että oppilas tarvitsee tukea useammassa oppiaineessa. Tämä tarkoittaa sitä että yhteen oppiaineeseen oppilas saa tukiopetusta vain yhden tai kaksi kertaa kuukaudessa. Vastauksista ilmeni jälleen resurssien puute.

Vastauksista nousee esille huoli niin sanottujen oppimisvaikeuksien tai tunne-elämän ongelmien kanssa kamppailevista lapsista. Nämä lapset vievät paljon koulun resursseja. Oppilaat, joilla on esimerkiksi tuen tarvetta vain yhdessä oppiaineessa, eivät välttämättä saa apua. Opettaja ja erityisopettaja pystyvät tukemaan jonkin verran oppilasta koulussa, mutta erityisopettajalla on rajalliset resurssit luokkaa kohden, ja usein käy niin, että muutama oppilas vie koko luokan ajan.

Yksi opettajista oli sitä mieltä, että liikunnan ja taiteen lisääminen voisi tukea opiskelijaa. Liikkuminen auttaa oppilasta vapautumaan toimimaan ja hoksaamaan asioita. Lapsethan luontaisesti liikkuvat paljon, joten istuminen paikallaan aiheuttaa turhautumista ja negatiivista asennetta opetettavaa asiaa kohtaan. Vastaja kuitenkin kirjoittaa, että on toki oppilaita, jotka tarvitsevat oman rauhan ja paikan ja jotka vaativat tarkkoja rutiineja. Taide kuitenkin haastaa useita aisteja, joten oppilaalla olisi mahdollisuus käyttää juuri hänelle sopivaa ja ominaista tapaa vastaanottaa uusia opittavia asioita. Opettaja kirjoittaa, että taide tuo myös asioita lähemmäs oppijan henkilökohtaista kokemusmaailmaansa, joten hänen on helpompi löytää tartuntapintaa ja rakentaa ymmärrystä opittavaa asiaa kohtaan.

Eräs vastaajista on sitä mieltä, että aikaa ja resursseja pitäisi olla huomattavasti enemmän. Tällöin opettaja pystyisi opettamaan asiat oppilaille siten, että oppilaat ymmärtäisivät opetettavan sisällön. Tukiopetuksen ongelma on, että siellä on samaan aikaan useampi oppilas, jotka painivat samojen haasteiden kanssa. Jokaisen ollessa yksilö he oppivat omalla tyylillään, mutta 45 minuutin oppitunnin aikana opettaja ei pysty yksin auttamaan jokaista oppilasta. On mietittävä, miten asia kannattaa oppilaille esittää, että edes joku oppilaista ymmärtäisi asian. Opettaja kirjoittaa, että riittämättömyyden tunne on usein läsnä tämän kaltaisissa tilanteissa. On vain hyväksyttävä, ettei pysty yksin auttamaan jokaista oppilasta ja tukemaan jokaisen henkilökohtaista opetustyyliä. Opettaja on kuitenkin tyytyväinen nykyään opetuksessa käytettäviin opetusmateriaaleihin, joilla voidaan havainnollistaa asioita. Opetuksessa käytetään erilaisia välineitä tuomaan konkreettisuutta opittavaan asiaan. Oppilas yritetään saada ymmärtämään opetettava asia, ei vain vaadita, että miten oppilas ulkomuistista muistaisi sen parhaiten, opettaja kirjoittaa.

Yksi vastaajista peräänkuulutti kotona tehtävän työn merkitystä. Opettaja piti tärkeänä sitä, että vanhemmat tekisivät lasten kanssa läksyt yhdessä. Vastaaja ehdottaa myös, että koti-opetuskin on vaihtoehto, mikäli perheen varallisuus sen sallii. Vastaaja kuitenkin korostaa, että oppilaille joilla on vaikeuksia, tärkeintä on opiskelumotivaation ja myönteisen suhtautumisen ylläpitäminen koulua kohtaan. Jos nämä menetetään ja oppilas on vastahakoinen, ovat tukitoimet turhia. Opettaja kirjoittaa, että tällaisessa tapauksessa mahdollisesti esimerkiksi terapia voisi auttaa.

Eräs vastaaja on sitä mieltä että sosiaalitoimen tai terveydenhuollon ammattilaisten tulisi olla enemmän mukana koulun arjessa sekä tukea lapsia omalta osaltaan. Vastaajan mukaan oppilaille voisi järjestää erilaisia kerhoja, joissa opeteltaisiin muun muassa vuorovaikutustaitoja, itsehillintää ja vastaavia sosiaalisen elämän peruskäytäntöjä. Lisäksi vastaajan mukaan maahanmuuttajille tulisi järjestää kohdennettua toimintaa, joka auttaisi heitä ja heidän perheitään sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan, ymmärtämään sen käytäntöjä ja sitoutumaan toimimaan lapsen parhaaksi.

Taideaineiden merkitys peruskouluopetuksessa

Lähes kaikki vastanneista kokivat taideaineiden olevan hyödyllisiä omassa työssään. Yksi opettajista ei osannut vastata kysymykseen. Opettajat kokevat, että taideaineet tuovat mielekkyyttä oppimiseen ja työskentelyyn. Taideaineet koettiin osaksi ihmiseksi kasvamista ja kehittymistä. Koettiin myös, että taideaineet osallistavat oppilaita itsestään, eli eri oppimistyyliä tulevat ikään kuin luonnostaa huomioitua. Koettiin myös, että taito- ja taideaineiden tunnilla lapsiin saa erilaisen kontaktin ja lapsista oppii opettajana erilaisia asioita ja puolia. Taito- ja taideaineet edesauttavat ryhmähengen luomista ja kouluviihtyvyyttä.

Eräs opettaja kirjoittaa, että usein näkee oppilaan, jolla on oppimisvaikeuksia, loistavan taideaineiden tunneilla. Tämän kaltainen oppilas saattaa olla erittäin hyvä kuvaamataidossa tai käsityössä. Opettaja kirjoittaaakin, että on tärkeää, että tämän kaltainen oppija saa onnistumisen kokemuksia taito- ja taideaineiden tunneilla. Tämä on erittäin tärkeää itsetunnon kehityksen kannalta, erityisesti, jos lukuaineet ovat haasteellisia oppilaalle.

Lukion historian opettaja kirjoittaa, että kuinka omalla panostuksellaan voi tuoda taideaineet lähemmäs oppilasta. Hän muun muassa käyttää eri aikakausien musiikkia ja taiteen tyyliä omassa opetuksessaan. Hän toivoo, että voisi myös integroida historian opetuksen kuvaamataidon kurssiin.

Tässä oppilaat pääsisivät konkreettisesti tekemään samankaltaista taidetta, mitä historiassa on käytetty.

Eräässä vastauksessa tuodaan esille, että taideaineet voivat olla väylä lapselle purkaa ja käsitellä tunteitaan. Taideaineet antavat hyvän hengähdystauon ja aivot saavat lepoa. Vastauksessa kuitenkin tuodaan esille myös se puoli, etteivät taito- ja taideaineet ole kaikille se juttu. Osalla lapsista on itsekritiikkiä, ja joskus paperit rypistetään, revitään ja mikään ei kelpaa. Käsityöt eivät etene, askarteluvälineet ja tuotokset lentävät roskiin ja turhautuminen purkautuu raivareina. Liikuntatunneilla saatetaan mököttää tai hakataa toisia sähkömailoilla. Tällaisten kokemusten jälkeen mikään oppitunti ei enää onnistu. Tämäkin on siis kaksipiippuinen asia, sillä kaikkihan ovat yksilöitä.

Eräässä vastauksessa tuodaan esille se, kuinka tärkeää vuorovaikutteisuus on oppilaiden välillä. Taidetöiden tarkastelussa oppilaat näkevät toistensa näkökulmia ja ajatuksia. Oppilaiden välinen ajatusten jakaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta heille kehittyy ymmärrys siitä kuinka ihmismieli toimii, vastaaja kirjoittaa.

Kaikissa vastauksissa koettiin, että taiteet auttavat kovasti lapsen kehityksessä. Opettajat kokivat, että taide on osa ihmisenä kasvamisen prosessia ja taide antaa välineitä kokea, ja käsitellä tunteita sekä hahmottaa kehoa. Taide antaa myös välineitä siihen, kuinka lapsi ja nuori voivat käsitellä ympäristöä, luontoa, ihmissuhteita ja itseään. Taide antaa luvan osallistua ja osallistaa, eli se antaa mahdollisuuden muutokseen. Oppilas näkee, kuinka hänen taidetyönsä nähdään ja mikä merkitys sillä on osana suurempaa kokonaisuutta. Mihin suuntaan omat valinnat vievät ja miten ihmiset käsittelevät ajatuksiaan ja kuinka he perustelevat näkemyksiään. Koettiin myös, että taideaineet auttavat lasta hahmottamaan myös lukuaineita. Osalle lapsista taiteen tekeminen on luontaista, ja se rentouttaa. Taito- ja taideaineet auttavat heitä järjestämään omia ajatuksiaan, kehittämään näkemystään omista kyvyistään ja rakentamaan maailmankuvaansa. Tällöin lapsen itsetunto kehittyy terveeseen suuntaan. Osalle todellisuus on kuitenkin täysin päinvastainen, ja se voi haitata kehitystä. Jos lapsi kokee jatkuvasti epäonnistumista, luo hän sitä kautta epäonnistujan identiteetin.

7.2 Vanhempien kyselyn yhteenveto

Vanhemmille suunnatussa kyselyssä käsiteltiin lapsen tunteita ja kokemusmaailmaa, oppimista, vuorovaikutusta, taideaineita perusopetuksessa ja taide-aineiden merkityksestä lapsen kehitykselle. Tässä luvussa käsitellään lapsen kokemusmaailmaa, tunteita ja oppimista. Kyselyssä käytiin myös läpi vanhempien ajatusta taiteiden merkitystä yhteiskunnallisesti. Tämän osa-alueen teoria-pohja on luvusta 5 Taidekasvatus koulutusjärjestelmässä.

Lapsen kokemusmaailma ja emootiot taideopetuksessa

Tämän kyselyn vastauksista tuli ilmi, että vanhemmat ovat kokeneet positiivisesti lapsen kokemusmaailman karttumisen. Eräs vanhempi oli kokenut, että hänen lapsensa liikkuminen oli ollut kömpelöä. Tanssitunnit tukivat lapsen motorisia taitoja, ja hän oppi omasta kehostaan lisää. Vanhempi koki myös, että kömpelyys oli vähentynyt kauden loppua kohti. Lapsi osasi hallita vartaloaan paremmin ja uskalsi kokeilla uusia temppuja sekä liikkeitä. Vanhempi koki, että lapsen kehotuntemuksen kautta lapsen itseluottamus koheni, ja hän uskalsi rohkeammin kokeilla uusia haasteita. Lapsi kartutti omaa kokemusmaailmaansa turvallisessa ympäristössä tanssitunnilla. Tämä heijastui yleisesti arkeen, josta vanhempi kertoo vastauksessaan. Sama vanhempi kertoo toisesta lapsestaan, jolle kehittyi kauden aikana herkkyyden ilmaiseminen tanssin muodossa. Hän kirjoittaa myös, että vartalonhallinta on kaunista ja helppoa vielä noin pienellä lapsella. Tämä kertoo mielestäni siitä, että motorisen oppimisen tasolla on tapahtunut aivojen verkkokalvojen tiheytyä, ja lapsen liike on taloudellistunut.

Eräs vanhempi kirjoitti, ettei hänen lapsensa suostunut jäämään aikaisemmin harrasteryhmiin. Vanhempi koki, että lapsi sai kokea loisteliasta riemua ja että lapsi koki olevansa ainutlaatuinen ihanaus taideopetuksessa. Nämä emootiot ovat hyvin tärkeitä lapselle, jotta hän oppii hyväksymään itsensä yksilönä. Vanhempi kertoo myös, että näytöspäivä oli ollut mieleenpainuva kokemus. Tämä oli koskettanut myös vanhempaa, näin ollen kohtasi myös vanhempi omat emootionsa.

Eräs vanhempi kirjoitti lapsensa olleen jännittynyt, mutta uteliaisuus voitti jännityksen. Omien havaintojeni mukaan lapset ovat hyvin uteliaita. Heidän uteliaisuuttaan tulisi tukea mahdollisimman pitkään, sillä uteliaisuus tuo uusia mahdollisuuksia oppia asioita. Utelaisuuden ja uuden oppimisen myötä he oppivat itsestään uusia asioita ja oppivat tunnistamaan omat rajansa. Pyrin luomaan aina

tunneilleni rauhallisen, mutta kannustavan ilmapiirin. Tämä auttoi lasta luottamaan minuun opettajana ja hän halusi jäädä kokemaan ja oppimaan uusia asioita. Tämän myötä jännitys muuttui inostuneeksi odotteluksi seuraavaan kertaan, jolloin voi taas oppia ja kohdata uusia asioita.

Vanhempi koki, että ensimmäisenä tanssivuotenaan lapsi oli jännittänyt sen verran, että halusi isoveljen mukaan tanssitunnille. Toisena tanssivuonna, joka koski kyselyyn kohdistettua lukuvuotta, lapsi ei enää jännittänyt. Lapsi kävi kauden alun toisessa ryhmässä, mutta koki, että haluaa palata takaisin ryhmääni. Tämä kertoo siitä, että myös tämän lapsen kohdalla on luottamus saavutettu ja oppimista on tapahtunut, sillä hän halusi tulla uudelleen oppiini.

Vanhempi koki, etteivät lapset jännittäneet tuloa tanssitunnille, sillä siellä oli tuttuja kavereita ennestään. Lapset tunsivat hyvän laatuista jännityksen tunnetta ja vatsakipua ennen esiintymistä. Tässä on selkeästi psykosomaattinen oire, jonka jännityksen tunne on laukaissut. Tämän kaltaiset tunteet on hyvä tuntea jo lapsena ja sitä myöten kartuttaa kokemusmaailmaa. Näin ollen lapsi osaa käsitellä jännityksen tunnetta tulevaisuudessa

Yksi vanhemmista oli kokenut, että lapsi tuli rohkeammaksi ja voitti jännityksen tunteen. Lapsi on kuitenkin taideopetuksen jälkeisenä kesänä palannut jännittyneeseen tunteeseen, joka hänellä oli ennen kuin tuli opetukseeni. Lapset peilaavat tunteet aina toisten ihmisten kautta, joten lapsi koki opetuksessani, että voi peilata tunteitaan minun ja muiden ryhmäläisten kautta. Tämä voi olla syy, miksi lasta pelottaa aloittaa uusi harrastus. Hän ei tiedä, voiko luottaa ja peilata tunteitaan uudessa ryhmässä opettajaan ja muihin ryhmän jäseniin. Vanhempi toikin esille sen, että hänen lapsensa tarvitsee pienen ryhmän, eikä lapsi olisi suostunut suureen ryhmään osallistumaan. Tämäkin kertoo lapsen herkkyydestä.

Eräs toinen vanhempi kirjoitti, että hänen lapsensa kokevat tunteet voimakkaina. Vanhempi kertoi lapsen ottavan tosissaan leikit ja kirjat aistien niistä niiden tunnelman koko kehollaan. Tämän lapsen kohdalla oli se tilanne, että hän ei ollut motorisesti ikätasollaan, mutta hänellä oli suunnaton kyky käyttää muita aistikanavia. Hän oli käsittämättömän lahjakas musikaalisesti. Hän käytti audiitiivista aistikanavaa ja hän oli todella taitava tulkitsemaan kehollaan rytmin. Vanhempi kokikin, että lapsi sai myös apuja suhteessa itseensä ja muihin sekä yhdessä tekeminen kehittyi valtavasti. Tanssiopetuksessa kun toimitaan yhdessä, se tuo yhteen kuuluvuuden tunnetta. Tämä kehittää lasta myös luottamaan ryhmään ja itseensä ryhmän jäsenenä.

Taitojen oppiminen

Eräs vanhempi kirjoitti lapsensa oppivan muun muassa kyselemällä, kokemalla, keskustelemalla, tekemällä ja itsekseen pohtimalla. Hän kirjoitti, että pitää hyvin tärkeänä sitä, että lapsen ei ole pakko oppia asioita vaan oppi tapahtuu lapsen ehdoilla. Hän myös pitää opettajan olemusta tärkeänä, eli opettajan tulee olla auktoriteettinen, mutta lasta kunnioittava. Vanhempi kokee myös, että ympäristökijät vaikuttavat hänen lapsensa oppimiseen.

Sama vanhempi kokee, että toinen hänen lapsistaan oppii tarkkailemalla muita ja sen jälkeen lähtee toimintaan mukaan. Hän kokee tämän lapsen oppivan nopeasti, kun taas toinen lapsista oppii vanhemman mukaan parhaiten kokeilemalla itse. Vanhempi kokee, että lapset innostuvat nopeasti ja helposti ja heidät saa kiinnostumaan mistä vaan.

Kuten vastauksista huomaa, lapset käyttävät paljon aistikanavia oppiakseen uusia asioita. Kaikki uusien asioiden kohtaaminen opettaa heille ennen kaikkea heistä itsestään.

Eräs toinen vanhempi tuo esille vastauksessa, että hänen lapsensa oli päässyt jännityksen tunteesta ja ylittänyt itsensä. Aluksi jännittävältä tuntuva asia oli ylitetty ja lapsi oli päässyt kokemaan oppimisen riemua. Useammassa vastauksessa tuodaan esille, mitä vanhemmat ovat kokeneet oman lapsensa kohdalla. Nämä kaikki kokemukset ovat rikastuttaneet lapsen kokemusmaailmaa ja näissä kokemuksissa on ollut uusia tunteita kohtattavaksi. Lapsi on näitä kokemuksia rikkaampi kohtaamaan uudet haasteet omassa elämässään. Lapsi osaa kohdata ja toimia uudelleen samankaltaisissa tilanteissa, sillä hänellä on kokemus ja ymmärrys tilanteiden tuomasta tunteesta.

Eräessä vastauksessa vanhempi oli lapsissaan huomannut tavoitteellisuuden ja taiteellisuuden kehittyneen. Vanhempi muun muassa koki, että toinen hänen lapsistaan oli kehittynyt motorisesti huomasti, lihakset olivat voimistuneet, ja elastisuus ja kehonhallinta parantunut selkeästi. Vanhempi kirjoitti myös että ryhmätaidot ja leikkitaidot olivat kehittyneet ja ennen kaikkea luottamus omaan osaamiseen oli vahvistunut. Samainen vanhempi koki myös, että hänen toinen lapsensakin kehittyi kovasti. Hän muun muassa huomasi lapsen kärsivällisyyden kehittyneen, eli lapsi otti ohjeita paremmin vastaan ja lapsen itsehillintä oli kehittynyt. Vanhempi kirjoitti, että hänestä oli ilo huomata, että lapsi käytti tanssia yhtenä tunteiden ilmaisukanavana.

Taiteella voidaan tukea lapsen tavoitteellisuutta ja luovuutta. Lapsen käyttäessä luovuuttaan, hän oppii luottamaan omiin valintoihinsa. Eräs vanhemmista huomauttaa myös, että hänen lapsensa on oppinut luottamaan omaan osaamiseensa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen itseluottamus kehittyi, ja sitä myöten terve identiteetti pääsee kehittymään.

Vuorovaikutus taideopetuksessa

Oppilaiden vanhemmat kokevat ilmapiirin olleen vapaa, rohkaiseva ja kannustava. Eräs vanhemmista kirjoittaa kokevansa, että ryhmässä oli monenlaista temperamentteja, mutta homma toimi kuitenkin, sillä opettaja loi selkeät rajat.

Yksi vanhempi koki, että opettaja ansaitsi lapsen kunnioituksen kohdatessaan kaikki lapset tasavertaisina. Luottamus syntyi kokemuksellisesta ryhmäkurista, jossa kaikkia kohdeltiin samalla tavalla keskittyen kuitenkin jokaisen lapsen vahvuuksiin.

Toinen vanhempi kirjoitti, että lapsi piti opettajastaan paljon ja halusi miellyttää opettajaa. Lapsi suhtautui opettajaan melko luontevasti ja kunnioittavasti. Kolmas vanhempi koki molempien lasten suhtautuvan hyvin ja luontevasti. Vanhempi kokee, että hänen lapsensa luottavat ja tykättyvät aikuisiin nopeasti.

Vastauksista näkee, että lapset luontevasti luottavat aikuiseseen, joten aikuisella on todella suuri vastuu siitä, kuinka hän kohtaa lapsen: että lapsi tulee hyväksytyksi sellaisena kuin on ja että keskittyy lapsen vahvuuksien tukemiseen. Mikäli lapsi saa luotua opettajaan luotettavan ja kunnioittavan suhteen, tämä tuo lapselle motivaatioita sitoutua ryhmään.

Vanhemmat kokivat vuorovaikutuksen olevan avointa, kunnioittavaa sekä sopivasti auktoriteettisena ja huomioivan jokaisen lapsen yksilönä. Eräs vanhempi kirjoittaa, ettei tiedä millainen vuorovaikutus oli tanssituntien aikana. Hän kokee kuitenkin, että ennen ja jälkeen tanssituntien sekä esitykseen valmistumisessa vuorovaikutus oli luontevaa ja toimivaa. Vanhempi kokee, että opettaja suhtautui lapsiin kunnioittavasti, esimerkiksi ei lässyttänyt. Vanhempi koki, että opettaja oli ohjeistuksessa selkeä eikä selittänyt asioita liian monimutkaisesti.

Lapsien puheista vanhemmat saivat kuvan että opettaja oli ollut sopivan jämerä (kielsi höpöttämisen), oli ollut taitava ja kiltti. Eräs vanhempi kirjoittaa, että lapset pitivät opettajastaan valtavasti.

Vanhempi kirjoittaa myös, että opettajan vuoksi oli kiva joka kerta tulla tanssimaan. On ilo lukea, että samassa vastauksessa tulee ilmi opettajan jämyys mutta myös kiltteys. Monesti auktoriteetti omaksutaan negatiivis sävyiseksi behaviorismiseksi otteeksi, mutta sitä se ei ole. Lapset tarvitsevat rajansa ja ne luovat heille turvaa. Siksi on myös tärkeää että opettaja on turvallisen oloinen. Opettaja voi olla myös yksi motivaattori tulla seuraavalle tunnille.

Erään vanhemman vastauksessa tuodaan hyvin esille se, että lapsi koki voivansa vaikuttaa päätöksen osallistumisesta ja että hänellä oli valinnanvapaus. Vastauksessa ei tarkkaan selviä, oliko vanhempi tarkoittanut, että valinnanvapaus on ollut jo kotona vai onko se ollut tanssitunnilla. Kaikesta huolimatta minusta huomio on erittäin hyvä, sillä tämä luo lapselle turvallisuutta ja itsenäisyyttä siihen, että häntä kuullaan ja hänen mielipiteellään on merkitystä. Kappaleessa 5.3 Vuorovaikutus taidekasvatuksessa kirjoitan siitä, ettei todellakaan ole yhdentekevää, kuinka lapsi kohdataan. Valinnanvapaus antaa lapselle myös itsevarmuutta siihen, että hän voi mielipiteillään vaikuttaa omaan elämäänsä ja että hänellä on valta päättää omista asioistaan. Kasvattajan tulee olla tarkkana kuitenkin siitä, milloin on turvallisempaa luoda rajat lapselle.

Taiteiden merkitys lapsen kehitykselle

Vanhempien vastauksissa kirjoitetaan, että lapsen tehtävä on olla lapsi. Oppimisen tulisi mennä lapsen ehdoilla, lapsen tehtävä on leikkiä ja olla onnellinen. Eräs vanhemmista kirjoittaa, että hänen lapsensa on nyt 5-vuotias, ja he ovat käsitelleet aiheita muun muassa maapallon ekoympäristöä, eläin-, kasvi-, ja kivikuntia, matematiikkaa ja kuvataiteita. Kaikki tämä on tapahtunut lapsen omasta kiinnostuksesta leikin ja taiteiden kautta. Tässä on juuri sitä avarakatseista ajattelua: kun avaa oman mielensä eri vaihtoehtojen, voidaan päästä pitkälle.

Eräs vanhempi kirjoittaa, hänen lapsensa ei olisi sama tyyppi ilman taiteita ja hänessä asuvaa monipuolista taiteilijaa.

Opettajana toimiva vanhempi kirjoittaa siitä, kuinka paljon puhutaan taiteiden merkityksestä lapsen kehitykselle ja että siitä on pelkkää myönteistä vaikutusta. Hän kokee, ettei tämä ei kuitenkaan toteudu yhteiskunnassamme, sillä se on ristiriidassa sen kanssa, millaisia arvoja nykyisin painotetaan. Hän on havainnut, että lapset, jotka saavat harrastaa ja olla taiteiden kanssa tekemisessä,

oppivat taitojen lisäksi muun muassa kärsivällisyyttä, keskittymiskykyä ja heidän itseluottamuksensa on parempi. He osaavat toimia toisten ihmisten kanssa paremmin ja ennen kaikkea he voivat paljon paremmin.

Taideaineiden merkitys peruskouluopetuksessa

Kyselyyn vastanneet vanhemmat kokevat taideaineita olevan liian vähän perusopetuksessa ja että ei missään nimessä ole liikaa. Vastauksissa tuodaan myös esille, että kysymys on hankala, sillä tuntuu, että kaikissa aineissa on liian vähän aikaa. Kehityksen kuuluisi mennä siihen suuntaan, että tiukat oppiaineiden rajat hälväisivät, jotta taideaineita voitaisiin yhdistää lukuaineisiin.

Eräs vanhemmista toimii luokanopettajana. Hän kokee pystyvänsä integroimaan taitoaineita muihin oppiaineisiin, mutta yläkoulun puolella tilanne on toinen. Yläkoulun puolella aineenopettajajärjestelmässä se on paljon hankalampaa. Vastaaja kirjoittaa, että juuri yläkoulun puolella murrosikäisille ja nuorille pitäisi olla enemmän aineita, jotka katkaisevat päivän. Murroneikäisillä tulisi olla mahdollisuus tunteiden käsittelyyn, ilmaisuun ja antaa tilaa luovuudelle. Hän vielä korostaa, kuinka tärkeää tämä olisi jokaiselle ihmiselle. Tämä ongelma tunnustetaan, mutta asialle ei tehdä mitään. Teini-ikä on juuri se vaihe, jossa ihmisen identiteetti kehittyy selkeiten. Tämä on myös sellainen vaihe, joka jää ihmisen muistiin, sillä aivot ovat jo niin pitkälle kehittyneet. Mikäli oppija koulussa kokee vain negatiivisia tunteita, jatkuvaa väsymystä ja uupumusta eikä onnistumisen kokemuksia tule, kehittyy hänelle vääristynyt identiteetti. Hän uskoo, ettei hänestä ole mihinkään eikä hän halua tavoitella elämässään mitään. Näin ollen mietin meidän syrjäytyneitä nuoriamme, miksi nuoret ovat yhteiskunnassa tässä jamassa?

Erään vanhemman kanta oli hyvin selkeä. Hän uskoo vilpittömästi siihen, että koulujärjestelmämme olisi toimivampi ja lapset huomioon ottavampi taideaineiden avulla. Vanhempi kirjoittaa myös, että taiteita voitaisiin integroida muihin oppiaineisiin. Hän korostaa, ettei lapsia ole tarkoitettu istumaan kahdeksaa tuntia päivässä, eihän aikuisiakaan ole. Lapsia istutetaan monta tuntia päivässä opiskelemassa suoraan kirjoista tekstiä ja nyt tietokoneaikaan vielä enemmän mennään tietokonepäätteen kautta opiskeluun. Missä ovat muun muassa kehollinen oppiminen, joka kehittää juuri elämäntaitoja? Ei lapsille riitä, että he pääsevät koulussa toteuttamaan itseään vain muutamana tuntina viikossa. Vastauksissa tuodaan esille myös se, että taideaineet jäävät valitettavan usein lukuaineiden varjoon, koska perusopetuksen painotus on edelleenkin kognitiivisissa taidoissa.

Luokanopettajana toimiva vanhempi kirjoittaa, kuinka näkee musiikin, kuvataiteen, liikunnan ja käsityön merkityksen lapsille. Hän kirjoittaa että taito- ja taideaineet tarjoavat sopivan hengähdyspaikan muuten niin tieteelliseen kouluympäristöön. On hienoa, että vastaajan kaltaisia luokanopettajia on peruskouluissa, sillä hän kirjoittaa, että yhtenä musiikin sisällöistä on varsinkin lapsille rakas ja tärkeä musiikkiliikunta. Hän kertoo pitävänsä paljon musiikkiliikuntaa jokaiselle opettamalleen ryhmälle. Hän kirjoittaa, että musiikkiliikunta on valtavan hyvä väylä ryhmäytymiseen, kehontuntemukseen ja ilmaisuun.

Vanhemmat kokevat taiteiden antavan väylän tutustua omaan itseensä, kasvattaa itsetietämystä ja antaa mahdollisuuden löytää kiinnostuksen kohteistaan. Vastauksissa korostuu, että taiteet auttavat lasta ja nuorta rakentamaan tervettä itsekkyyttä, opettaen huomioimaan ja kunnioittamaan toisia ihmisiä. Esimerkkinä tuodaan esille ryhmätanssi, joka opettaa ajattelemaan, että yhdessä jokaisen ainutlaatuisella panoksella voidaan saada aikaan todella hienoja juttuja. Taide yhdistää ihmisiä se tuo iloa ja tasapainoa ihmisten kesken. Taiteita tulisi olla enemmän perusopetuksessa, sillä juuri taiteet voivat olla kanava siihen, miten hankalat ryhmät tulevat toistensa kanssa tekemiseen. Taiteet ovat ennen kaikkea tärkeitä niille lapsille ja nuorille, joiden vahvuudet ovat enemmän luovassa tekemisessä kuin tiedollisessa käsittelyssä.

Opettajana toimiva vanhempi kokee, että taiteet ovat valtavan hyvä keino käsitellä omia ajatuksia, tunteita ja ympäröivää maailmaa. Hän kirjoittaa, että koulun tulisi tukea myös pehmeämpiä arvoja, sillä ne ovat iso osa hyvinvoinnin lisääjää lapsen ja nuoren maailmassa. Oppilaille tulisi antaa mahdollisuus kokea ja tehdä taidetta, sillä ne ovat kanava oman tunteiden käsittelyyn ja ilmaisuun. Yksi vastaajista tuo huolensa esille siitä, että koulu on enenevässä määrin siirtymässä painottamaan tietoa ja tiedonkäsittelyä. Hänen mukaansa enemmän on luonnontieteellisiä ja matemaattisia aineita. Tämä kuormittaa nuoren aivoja, jos ei ole välissä sellaista, jossa voi itse päästää luovuuden ja ilmaisun lentämään. Tämä on todella mielenkiintoinen toteamus äidiltä, joka tekee työkseen opetustyötä.

7.3 Tutkimuksen päätelmät

Tässä alaluvussa käsitelen havaintoja, jota tein tutkimuksessa. Käsitelen kunkin osa-alueen erikseen, sillä aihealueet hieman poikkesivat sisällöiltään opettajien ja vanhempien kesken. Yleisesti

olin hyvin tyytyväinen vastausiin, joita sain. Vastaukset olivat kattavia ja niihin oli panostettu. Etenkin opettajien kyselyssä kysymykset olivat hyvin laajoja, mutta vastaajat olivat osanneet hyvin vastata ydinasioihin. Vanhempien ja lasten vastauksissa oli hienoa lukea, sillä siellä oli henkilökohtaista palautetta omasta opettajuudestani.

Opettajien kyselyn havainnot

Kyselyn opettaja vastaajat olivat maantieteellisesti ympäri Suomen, ja tämä näkyi vastauksissa. Osa vastaajista työskenteli pienessä koulussa, mikä ilmeni vastauksista positiivisempänä asenteena. Osa opettajista oli suurista kaupungeista ja suurista kouluista, ja tämä taas ilmeni hieman negatiivisempänä ja esittäytyi hieman työuupumustakin. Isommissa kaupungeissa ja kouluissa ongelmat tuntuvat kasaantuvan enemmän opettajan harteille, ja opettajat tunsivat voimattomuutta ja riittämättömyyttä. Opetussuunnitelma vaatii opettajilta paljon, mutta yksi pari käsiä ei meinaa riittää. Aikaa ei jää yksilöiden kohtaamiselle ja oppilaat kärsivät siitä. Jatkuva ajan puute ja kaupunkien säästöt toivat lisähaasteita opettajan työhön. Opettajille tulisi saada lisää apua, sillä jos opettajilla olisi työpari, ajan puutteen ongelmatkin helpottaisivat. Aikuisella olisi enemmän aikaa kohdata lapsi yksilönä ja antaa mahdollisuus oppia oppilaan omalla oppimistyyllillään.

Oppimisongelmien ja tunne-elämän ongelmien kanssa kamppailevien oppilaiden kanssa tunnutaan olevan yksin ja pulassa. Vastauksissa nostettiin esille jatkuvasti, että resurssit eivät riitä kattamaan tuen tarvetta ja opettaja ei yksin voi mitenkään riittää isoille oppilasryhmille. Kuitenkin yleisesti koettiin, että opetustyö on mielekästä ja antoisaa.

Itse koen, että tällä hetkellä yhteiskunnassa opetuksen suhteen ollaan murrosvaiheessa. Niin sanottu vanha ajattelun pedagogiikka on jäämässä pois ja uuden ajan pedagogiikka astumassa esiin. Mielestäni lapsille ja nuorille pitää asettaa rajat ja antaa ymmärrys siitä, että vanhempaa tulee kunniottaa, mutta samalla lapsille tulee antaa mahdollisuus omaan ajatteluun ja ratkaisukeskeisyyteen.

Taideaineiden merkitys koettiin tärkeäksi. Ennen kaikkea sen vuoksi, että lapsi pääsee kokemaan ja purkamaan omia tunteitaan niiden kautta. Taideaineet koettiin yhdeksi kanavaksi oppia uusia asioita ja oppia itsestään. Uuden pedagogiikan ajattelun opettajat osaavat ajatella jo opetettavaa asiaa kokonaisvaltaisesti ja osaavat integroida taideaineita omaan opetukseensa. Nähdään, miten

taideaineet voivat tukea oppilasta yksilöllisesti oppimaan erilaisia asioita. Niitä kuitenkin kaivattaisiin lisää opetukseen. Taideaineiden määrä ei ole riittävä. Etenkin yläkoulun puolella kun tunteet kuohuvat muutenkin, pitäisi nuorille antaa mahdollisuus siihen, että heillä olisi kanava käsitellä ja purkaa tunteitaan.

Ennen kaikkea koettiin, että taideaineet tukevat lapsia ja nuoria terveen identiteetin kehityksessä. Taiteet antavat mahdollisuuden lapsen tai nuoren oppia tuntemaan itsensä. Minusta oli erittäin hienosti eräässä vastauksessa tuotu esille, että taide on vuorovaikutteista. Lapset ja nuoret tarkastelevat toisten taidetöitään, he oppivat toisista ihmisistä ja oppivat näkemään ja arvostamaan toistensa näkökulmia ja ajatuksia. Tämä antaa mahdollisuuden lapselle ja nuorelle oppia ymmärtämään ihmismielen toimintaa. Vastauksissa taideaineet yhdistettiin hyvin voimakkaasti emootioihin, mikä on aivan oikeaa ajattelua. Tätä ajattelua mielestäni tulisi vaalia koulujärjestelmässä ja yhteiskunnassa.

Vanhempien kysymysten havainnot

Vanhempien vastauksista ilmeni se, että oma opetusfilosofiani on toiminut. Vanhemmat ovat kokeneet, että heidän lapsensa ovat vahvistuneet henkisesti että fyysisesti opetuksessani. Lapset ovat paitsi kokeneet erilaisia emootioita, he ovat kartuttaneet hurjasti omaa kokemusmaailmaansa.

Osa lapsista oli kokenut suurta jännitystä ennen opetukseen tuloa, mutta olin saanut heidän luottamuksensa omalla olemuksellani ja käytökselläni. Itse ajattelen, että olen lempeä, mutta samalla luon rajat. Kunnioitan lapsia heinä itsenään, puhun heille selkeästi ja omalla äänelläni. Annan heille tilaa tuoda omat mielipiteensä ja ajatuksensa julki. Tämä antaa lapselle tilaa tunkea tunteita ja ennen kaikkea lapsella on turvallinen aikuinen johon peilata tunteitaan. Mielestäni ”lässyttäminen” ei kuulu opettajan ja kasvattajan rooliin, vaan lapsi kohdataan aikuisena. Tämä tuo kunnioitusta lapsiin sekä myös vanhempiin. Lisäksi ohjeistuksen tulee olla juuri lapselle ymmärrettävää. Lapsi ei jaksakaan keskittyä eikä ottaa vastaan pitkiä ohjeistuksia, vaan lyhyitä ja ytimekkäitä. Olen iloinen, että tämä on huomattu ja olen toiminut oikein.

Vanhemmat ovat kokeneet ilmapiirin ja vuorovaikutuksen olleen luontevaa, positiivista ja kannustavaa. Suurissa ryhmissä on haasteellista kohdata lapsi yksilönä, mutta se ei silti tarkoita sitä, ett-

eikö lapsi tarvitsisi sitä. Siksi on todella huolestuttavaa seurata yhteiskunnan suuria luokka- ja ryhmäkokoja. Lapsen kunnioitus saadaan mielestäni juuri sillä, että kohtaat lapsen yksilönä ja annat hänelle aikaa siihen, että lapsi kokee tuleensa kuuluksi.

Vanhemmat ovat vahvasti myös sitä mieltä, että taideaineita tulee olla lisää kouluissa. Olen samaa mieltä erään vanhemman kanssa siitä, että koulujärjestelmämme olisi paljon toimivampi, mikäli koulussa olisi taideaineita sekä taideaineiden opettajia enemmän. Vastauksissa tuodaan sitä huolta esille, että lapsia kuormitetaan liikaa lukuaineilla ja tietoteknisillä aineilla. Meitä ei ole tarkoitettu istumaan montaa tuntia päivässä, vaan meidät on luotu liikkumaan. On järjestyttävää ajatella, kuinka kankea opetusjärjestelmämme edelleen on. Onneksi myös kodeissa on herätty siihen, että kouluissa opetus tulisi järjestää toisin. Kuten edellisessä luvussa jo huomautin, mielestäni opetus on nyt murrosvaiheessa, ja on hienoa että tämä on huomioitu myös kodeissa. Ollaan heräämässä siihen, että jokaisella on keho, jolla voidaan ilmaista.

Haluan tuoda esiin vielä yhden vastaajan vastauksen. Hän kirjoittaa siitä, kuinka paljon puhutaan taiteiden merkityksestä lapsen ja nuoren kehitykselle. Kuinka paljon sillä on pelkkää myönteistä vaikutusta kehitykseen? Tämä ajatus ei vain jostain syystä toteudu yhteiskunnassa, sillä se on ristiriidassa sen kanssa, millaisia arvoja yhteiskunnassa painotetaan. Opettajana ja äitinä hän on havainnut sen, että lapset jotka saavat harrastaa ja olla taiteiden kanssa tekemisessä, ovat oppineet taitojen lisäksi muun muassa kärsivällisyyttä, keskittymiskykyä ja heidän itseluottamuksensa on parempi. He osaavat toimia paremmin ja ne voivat paljon paremmin. Tässä vastauksessa korostuu se, mitä olen tutkimuksen aikaisemmissa teorioissa esittänyt. Tässä on myös vastaus siihen, mitä eräs opettaja omassa vastauksessaan toi julki siitä, että jotakin pitäisi keksiä maahanmuuttajien kanssa, jotta he integroituisivat paremmin yhteiskuntaamme.

Lapsien kyselyn havainnot

Lasten vastauksista liitteestä 3 näkee, että lapsi on hyvin toiminnallinen. Lapset kokevat, että he oppineet uusia taitoja, heillä ei ole kykyä havainnoillistaa sitä, mitä ovat oppineet ihmisenä tanssitunneilla. Nuori aikuinen tai aikuinen pystyy jo kauden päätteeksi määrittämään, mitä he ovat oppineet ihmisenä tanssitaiteesta.

Lapset ovat määrittäneet, mikä tanssitunneilla on ollut mukavinta. Kaksi vastaajaa vastaa tempuradan olleen mukavin. Tempuradassa oli harjoitteita, joissa lapset pääsivät haastamaan omaa

tasapainoan, koordinaatiotaan, hyppimistä ja vapaata liikkumista. Hauskan leikkimielisen tempuradan kautta lapset ovat oppineet kohtaamaan jännittäviä asioita, esimerkiksi tasapainottelua kapealla laudalla.

Kissa ja hiiri -leikki perustuu musiikin kuunteluun ja reaktiokykyyn. Tämä tuo lapsille emotionaalisia jännityksen esille, kun he jännittävät, koska musiikki päättyy ja kissa hyökkää. Yleisesti vastuksista ilmenee uuden oppimisen yhteydessä emotionaalisia jännityksiä, jännitys siitä, että kun oppii uusia asioita. Uuden oppiminen on ollut emotionaalisia jännittävästä, mutta luotettavassa ympäristössä siitä tuli hyvä kokemus. Tämä emotionaalisuus luo motivaatiota uuden oppimiseen ja auttaa sitoutumaan taideryhmään.

Yhdessä vastauksessa korostuu lapsen kiintymyksen tunne opettajaan. Olin saavuttanut hänen luottamuksensa ja kunnioituksensa ja se sai ihailun tunteen aikaan lapsessa. Lapsilla on luontainen tarve luottaa aikuiseseen, ja siksi ei ole yhdentekevää, miten lapsi kohdataan ja miten heitä kohdellaan.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni lopuksi pohdin yhteenvedollisesti ajatuksiani tutkimuksestani. Tutkimus oli todella laaja ja tutkin todella monia eri teorioita. Kirjoitin paljon materiaalia, joka ei tullut lopulliseen tutkimukseen mukaan, mutta se ei haitannut. Aihe oli niin suunnattoman mielenkiintoinen, että halusin tutkia lisää ja lisää. Opinnäytetyöni aihe oli ollut minulle pitkään jo selkeä, mutta punainen lanka puuttui. Lähdin tutkimaan tietokirjallisuutta ja erilaisia tutkimusartikkeleita, ja tätä kautta työni punainen lanka lopulta selkeytyi.

Vahvimmin tutkimukseen kuitenkin vaikuttivat omat kokemukseni, johon olen hakenut teoriapohjaa. Omat kokemukseni oppimisesta ja kannustavasta vuorovaikutuksesta omilta kouluajoiltani eivät ole kovinkaan ruusuiset. Oppimisvaikeuksieni vuoksi olin se, joka jäi muiden jalkoihin. Oma myönteinen minäkuvani vääristyi ja merkityksellisyyteni katosi. Oppiminen oli yhtä tuskaa. Onneksi elämäni tuli aikuisiällä tanssitaide ja sen tuomat ihmiset. Näiden ihmisten kautta olen oppinut itsestäni, ja heidän kauttaan opin peilaamaan itseäni, omia tunteitani ja omia toimintamallejani. Olen todella kiitollinen siitä, mitä elämässäni on nyt. Kehollisuus tanssin kautta auttoi ymmärtämään itseäni. Se opetti minulle itseni kohdistuvaa armoa ja hyväksyntää. Se opetti hyväksymään itseni: tällainen minä olen. Opinnäytetyöni oli kuin tutkimusmatka itseni ja omiin kokemuksiini lapsuudesta pienenä oppijana. Opin itsestäni todella paljon työtä tehdessäni, ymmärsin omia toimintamallejani ja omaa ajatusmaailmaani. Opin ymmärtämään ja tunnistamaan oman identiteettini ja luontevahvuuteni. Ennen kaikkea kehityin ihmisenä, äitinä ja opettajana sekä kasvattajan identiteettini vahvistui.

Tutkimuksessa esittelin kolme merkittävää kehitysteoriaa ja yhden uusimman psykomotoriikan teorian, jotka ovat vaikuttaneet vahvasti psykologian kenttään. Kehitysteorioiden mukaan ihmisen varhaiset kokemukset ja vuorovaikutussuhteet vaikuttavat vahvasti siihen, millainen ihmisen identiteettiä rakentuu. Tämä ei todellakaan vain vaikuta varhaisissa vuorovaikutussuhteissa, vaan kantaa läpi elämän. Siksi on tärkeää, että lasta ja nuorta kohtaava aikuinen on kannustava ja myötätuntoinen. Mikäli lapsi saa kokemuksen myönteisestä ja vahvistavasta vuorovaikutuksesta, pääsee lapsi kohtaamaan omat luonteen vahvuutensa ja rakentamaan tervettä identiteettiään.

Itse koen, että taiteella voidaan vaikuttaa paljon siihen, miten ihminen pääsee tutustumaan omaan itseensä. Onhan minulla omakohtainen kokemus siitä. Taide opettaa ihmiselle muun muassa tunteita. Kuten teoriaosassa olen esitellyt, lapsi suhtautuu aina oppimiseen emotionaalisesti. Mikäli opetettava on lapselle ja nuorelle mielekäs kokemus, oppii hän itsestään ja motivoituu hän oppimaan. Tämä taas opettaa elämän miellekkyyttä ja sinnikkyyttä lapselle ja nuorelle. Hän luottaa siihen, että hänen omalla tekemisellään on jokin merkitys ja että hän on yksilönä merkityksellinen. On mielenkiintoista leikitellä ajatuksella, minkä näköinen yhteiskuntamme voisikaan olla. Jos tulevat sukupolvet pääsisivät rakentamaan omaa luovuuttaan ja löytämään omat vahvuutensa sellaisessa ympäristössä, missä he ovat lahjakkaita. Tämä kasvattaisi tulevista sukupolvista vahvoja ja luovasti ajattelevia. Olisiko tässä yhteiskunnallemme pääomaa tuettavaksi, jotta yhteiskuntamme pääsisi eheytyämään. Lapsissamme ja nuorissamme on tulevaisuus, joten mahdollistettaisiin heille, mahdollisuuksien tulevaisuus.

Taiteella voidaan tukea paljon ihmisen identiteettistä kehitystä, sillä taiteessa on paljon voimavaroja. Taide tulee aina ihmisen omista lähtökohdista, eikä sitä voida tehdä väärin. Lapsilla on vahva mielikuvituksellinen sisäinen maailma, mutta jotenkin minusta tuntuu, että yhteiskuntamme vaatimukset eivät anna mahdollisuutta kehittää lasten ja nuorten tätä osa-aluetta. Liika akateemisuus ohjaa koulujärjestelmäämme, joten lapset ja nuoret ajetaan ”pääkeskeiseen” ja ”päätekeskeiseen” ajatteluun. Toki tällekin on paikkansa, en jyrää sitä kokonaan, mutta missä on mahdollisuus kukoistaa omalla luovuudellaan ja rikastuttaa omaa mielikuvitustaan? Ihmiset, joilla on tasapainoiset tunteet, myötätuntoa, merkityksellisyyttä ja jotka tietävät millaisia ovat luonteeltaan, ovat onnellimpia. Näistä ihmisistä kasvaa innovatiivisempia, jotka uskaltavat luottaa omaan intuitiiviseen ajatteluunsa, luovuuteensa ja omiin kykyihinsä. Heillä on ollut mahdollisuus tutustua omiin luonteensa vahvuuksiin he ovat löytäneet omat lahjakkuutensa. Kaikki tämä rakentaa lapsen ja nuoren kokemusmaailmaa, jonka hän kantaa tulevaisuuteen, tasapainoisena ja merkityksellisenä aikuisena.

LÄHTEET

Aalto, M. Ryppäästä ryhmäksi. 2000. Ryttylä: My Generation.

Alanne, S. 2014. Musiikkipsykoterapia. Oulu: Oulun yliopisto.

Anttila, E. 1994. tanssin aika. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 139.

Autio, T. 2012 Liiku ja leiki: Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-Kustannus.

Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2009. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Helsinki: WSOY.

Eronen, S. Kanninen, K. Katainen, S. Kauppinen, R. Lähdesmäki, M. Oksala, E. & Penttilä, M. 2001. Persoonaa. Kehityspsykologia. Helsinki: Edita.

Foster R. 2015. Tanssi-innostaminen -kohti yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Helsinki: BoD –Books on Dema.

Hamilo, M. 2014. Meillä on hyvä kouluikä. Viitattu 26.6.2015,
http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/meilla_on_hyva_kouluika.

Karppinen, S. Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Finn lectura.

Karrasch, M. Lindblom-Ylänne, S. Niemelä, R. Päivänsalo, T. & Tynjänä, P. 2011. Lukion psykologia 1. Helsinki: Otava.

Kiema, H. elokuu 2014. Pohjois-Pohjanmaa kesäyliopisto. Luentomateriaali: kehityspsykologia I.

Kähkönen, S. Karila, I. & Holmberg, N. 2008 Kognitiivinen psykoterapia. Helsinki: Kustannus Duodecim.

Latomaa, T. elokuu 2014. Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopisto. Luentomateriaali: psykologisen tutkimuksen perusteet.

Lehtinen, M. & Leino, O. 1999. Traumojen vaikutus kehoon ja kehon hoito osana terapiaa. Viitattu 28.6.2015, <http://www.introspekt.fi/artikkelit/traumojen-vaikutus-kehoon-ja-kehon-hoito-osana-terapiaa-1/>.

Moilanen, P. 2010. Elämänkaaren käsite ja yksilön kehitystä kuvaavat teoriat. Viitattu 11.10.2015, <http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiozoTn-prLAhWKJZoKHXxrDFIQFgggMAA&url=http%3A%2F%2Fusers.jyu.fi%2F~pjmoi-lan%2Fpofa2010%2Fmaterial%2FKehitysteori-ista.pdf&usq=AFQjCNHd14lJEcVs6vcrt9zi4dXPKnJakg&bvm=bv.115339255,d.bGs>.

MUKAVA hanke. Viitattu 6.7.2015, <http://www.mukavahanke.com/tutkimus.html>.

Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Helsinki: Tammi.

Nurmi, J. Ahonen, T. Lyytinen, H. Lyytinen, P. Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo, Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Nurmi, J. 2004. Identiteetin kehitys. Viitattu 18.10.2015, <http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/erillis/avoin/kasvatustiede/nuoruus/identiteetin-kehitys>.

Oulun kaupunki. Viitattu 6.7.2015, <http://www.ouka.fi/oulu/koulutus-ja-opiskelu/aamu-ja-iltapaiva-toiminta>.

Peltomaa, H. Mattila, A. Ahokas, A. Apponen, O. Hedman, A. Hongisto, S. Rytönen, O. & Seitola, T. 2014. Psykologian johdantokurssi. Kerava: c Tekijät ja Opintoverkko.

Rankanen, M. Hentinen, H. & Mantere, M, 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki: Kustannus Duodecim.

Rantakare, M. 2008, Kokemuksellisuus taiteen ymmärtämisessä. Viitattu 26.6.2015, <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/rantakare.htm>.

Räty, L. Viitattu 11.10.2015, http://www.telemail.fi/laura.raty/erityiskasvatus_ohjaus/kasvatusteoriaa.htm.

Saarniaho, R. 2005. Erik H. Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä. Viitattu 17.10.2015, http://opinnot.internetix.fi/fi/muikku2materiaalit/lukio/ps/ps2/1_kehityopsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/10_eriksonin_psykososiaalisten_kriisien_teoria?C:D=hNqn.gZ2C&m:selres=hNqn.gZ2C.

Saarniaho, R. 2005. Kehityopsykologian teorioita. Viitattu 27.9.2015, http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehityopsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/06_kehityopsykologian_teorioita?C:D=gjsX.eyaG&m:selres=gjsX.eyaG.

Salmela-Aro, K. 2008. Motivaatio ja hyvinvointi elämän siirtymissä – kiire uuvuttaa koululaisia. Viitattu 25.6.2015, https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/.../motivaatio_ja_hyvinvointi.

Salo–Gunst, L. & Vilkkö–Riihelä, A. 2000. Psykke: Kertaajan opas. Helsinki: WSOY.

Siira, J. & Saarinen, M. 2011. Tunnekartalle: Tietoisempaan tunne-elämään. Helsinki: Kirjapaja.

Sosiaalipsykologian peruskurssi. Viitattu 17.10.2015, <http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/freud.html#Liike>.

Sava, I. 2009. Minän maailman liha. Hamina: Akatiimi.

Suomen Psykomotoriikkayhdistys ry. 2010. Viitattu 19.10.2015, http://www.psykomotoriikka.org/?page_id=2.

Vilkkö-Riihelä, A. 1999. Psykke, psykologian käsikirja. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Vuorinen, K. 2015. Viitattu 28.2.2016. Myötätunto ja empatia opetuksen keskiöön, <http://blogs.helsinki.fi/klaakkon/myotatatunto-ja-empatia-opetuksen-keskioon/>.

Zimmer, R. 2011. Psykomotoriikan käsikirja. Lahti: VK-Kustannus.

LIITEET

LIITE 1

Kysely: kokemuksista oman lapsen kohdalla taidekasvatuksesta ja sen tarpeesta

LIITE 2

Kysely: peruskoulun opettajille kasvatuksesta ja taidekasvatuksen tarpeesta peruskoulun perusopetuksessa

LIITE 3

Lasten kyselyn vastaukset

Takalo Hanna-Kaija

LIITE: 1

SAATE

3.7.2015

KYSELY KOKEMUKSISTA OMAN LAPSEN KOHDALLA TAIDEKASVATUKSESTA JA SEN TARPEESTA

Hyvä vanhempi ja lapsi, tämän saatteen mukana seuraa kyselylomake, joka koskee kuluneen vuoden aikana käytyä taidekasvatus opetusta. Kysely on osa opinnäytetyötäni Oulun ammattikorkeakoulun, tanssinopettaja koulutukseen. Opinnäytetyössäni käsitelen tanssia ja tanssikasvatusta psykologisista lähtökohdista. Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tutkimustietoa siitä, millä tavalla vanhemmat ja lapset ovat kokeneet taidekasvatuksen ja sen vuorovaikutuksen. Sekä mikä merkitys vanhempien näkökulmasta taiteella on peruskoulun perusopetuksessa. Kokemuksesi ja ajatuksesi ovat tutkimuksen kannalta hyvin tärkeitä, joten pyri vastaamaan mahdollisimman kattavasti. Vastaukset käsitellään tutkimuksessa ja opinnäytetyössä täysin anonymisti.

Kiitos kovasti osallistumisesta kyselyyn, sekä kuluneesta kaudesta!

Takalo Hanna-Kaija

Taidekasvatus suhteessa lapseen

- 1. Kehittikö mielestäsi taidekasvatus lapsen kokemusmaailmaa, miten?**
- 2. Koetko, että lapsi koki uusia tunteita taidekasvatuksessa tai rohkaistuiko lapsi näyttämään tunteitaan? Miten tämä ilmeni?**
- 3. Jännittikö lapsi tanssitunnille tuloa, miten tämä ilmeni ja kuinka lapsi mielestäsi käsitteli tunteitaan?**
- 4. Mikäli lapsi jännitti tanssitunnille tuloa, mikä auttoi pääsemään jännityksestä?**
- 5. Mitä taitoja lapsesi mielestäsi oppi tanssitunnilla?**
- 6. Millä tavalla lapsesi mielestäsi oppii uusia asioita?**

Taideopetus peruskoulun perusopetuksessa

- 1. Millaisena näet taiteiden merkityksen peruskoulun perusopetuksessa?**
- 2. Onko mielestäsi taideaineita tarpeeksi peruskoulun perusopetuksessa?**
- 3. Mikä on mielestäsi merkitys taiteilla peruskoulun perusopetuksessa?**
- 4. Miten koet taiteiden merkityksen lapsesi kehityksessä?**
- 5. Mitä mieleesi jäi erityisesti kuluneesta vuodesta?**

Lapsen kysymykset

1. Mikä oli mukavinta tanssitunnilla?
2. Millainen opettaja oli?
3. Mitä uutta opit tanssitunnilla?
4. Mitä jäi erityisesti mieleen kuluneelta vuodelta?

Vapaa sana

Takalo Hanna-Kaija

LIITE: 2

**SAATE
6.7.2015**

Kysely peruskoulun opettajille kasvatuksesta ja taidekasvatuksen tarpeesta peruskoulun perusopetuksessa

Hyvä kyselyyn osallistuja, tämän saatteen mukana seuraa kyselylomake, joka koskee kasvatusta ja taidekasvatuksen tarvetta peruskoulun perusopetuksesta opettajien näkökulmasta. Kysely on osa opinnäytetyötäni Oulun ammattikorkeakoulun, tanssinopettaja koulutukseen. Opinnäytetyössäni käsitelen tanssia ja taidekasvatusta psykologisista lähtökohdista. Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tutkimustietoa siitä, millä tavalla peruskoulun opettajat mieltävät opetuksen ja taidekasvatuksen tarpeen perusopetuksen tukena. Kokemuksesi ja ajatuksesi ovat tutkimuksen kannalta hyvin tärkeitä, joten pyri vastaamaan mahdollisimman kattavasti. Vastaukset käsitellään tutkimuksessa ja opinnäytetyössä täysin anonymisti.

Kiitos osallistumisesta kyselyyn ja hyvää kesän jatkoa!

Takalo Hanna-Kaija

Opetuksen lähtökohdat omassa työssäsi

- 1. Onko opetus peruskouluissa mielestäsi opettaja lähtöistä?**
- 2. Saatko mielestäsi tarpeeksi tukea omaan opetusfilosofian toteuttamiseen?**
- 3. Koetko opetustyön mielekkääksi ja antoisaksi?**
- 4. Jos koet työsi olevan raskasta, mikä tekee työstäsi raskasta?**

5. Mitä tukea kaipaat oman työsi helpottamiseen?

Opetuksen lähtökohdat oppilaan näkökulmasta

- 1. Koetko pystyväsi tukemaan omassa työssäsi oppilasta yksilöllisistä lähtökohdista?**
- 2. Pystytkö tukemaan omassa opetustyössäsi opiskelijoiden yksilöllisiä oppimistyy-
lejä?**
- 3. Saako mielestäsi lapsi jolla on oppimisvaikeuksia tarpeeksi tukea koulun piirissä?**
- 4. Millä muulla tavoin oppimisvaikeuksissa olevaa opiskelijaa voitaisiin mielestäsi tu-
kea kuin akateemisella tukiopetuksella?**

1. Mikä oli mukavinta tanssitunnilla?

(Lapsi 1) Se että, koko tanssitunti oli mukavaa. Mikä parhainta oli temppurata

(Lapsi 2) temppurata, kun harjoiteltiin jotain esitystä varten

(Lapsi 3) Kaikki oli kivaa!

(Lapsi 4) Kissa ja hiiri –leikki.

2. Millainen opettaja oli?

(Lapsi 1) Hanna-Kaija sinä olit tosi ihana, niin ihana! Olit verrattoman ihana. Sinä olit sellainen opettajana että opetit meitä tosi hyvin, varsinkin minua. Se on ihan selvää.

(Lapsi 2) mukava, lapsiystävällinen (välillä leikkikin meidän kanssa, ei vain harjoiteltu tanssia)

(Lapsi 3) Opettaja oli hyvä, koska sai leikkiä Kissaa ja hiirtä.

(Lapsi 4) Kiva, koska se sanoi kaikkea, mitä piti tehdä.

3. Mitä uutta opit tanssitunnilla?

(Lapsi 1) Minä opin laukka-askeleita ja sivulaukkaa. Opin myös laskemaan muusiikin tahdissa, minusta se oli mukavaa kun kädet heiluivat koko ajan.

(Lapsi 2) Uusia temppuja, tanssiliikkeitä

(Lapsi 3) Leikkiä taikalähdettä.

(Lapsi 4) Sama ku (Lapsi 3).

4. Mitä jäi mieleen erityisesti kuluneelta vuodelta

(Lapsi 1) Minulla jäi erityisesti mieleen temppurata ja se missä pussista otettiin yksi kortti. Se temppurata on säilynyt pisimpään mielessä.

(Lapsi 2) viimeinen tunti (kun olin siellä ihan yksin, ainoa oppilas), kun kahdestaan harjoiteltiin erilaisia liikkeitä kuin muilla tunneilla ja viimeinen esitys -----

(Lapsi 3) Esitys, koska se oli niin hyvä. Me oltiin niitä ----- . Me hypittiin ja piirisä tehtiin keinuaskeleita. Esittäminen oli hauskaa ja jännittävää.

(Lapsi 4) Myös se esitys. Ja se, kun opetettiin kärrynpyöriä alussa. Mutta minä halusin vaan opetella yksin